

Izv. prof. dr. sc. Katarina Marošević

Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
E-pošta: katarina.marosevic@pravos.hr

Marijan Bainac, mag. act. soc.

E-pošta: marijan.bainac@gmail.com

Prof. dr. sc. Rajko Odobaša

Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
E-pošta: rodobasa@pravos.hr

Pregledni znanstveni članak / Scientific review paper

UDK 613.22:316.362.71(497.5)

DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/33699>

PREHRAMBENA (NE)SIGURNOST I STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA KOD KUĆANSTAVA S UZDRŽAVANOM DJECOM U REPUBLICI HRVATSKOJ*

Sažetak

Prehrambena (ne)sigurnost može poslužiti kao vjerodostojan pokazatelj životnog standarda. Iako razumijevanje i rješavanje problema vezanih uz dostupnost dovoljne količine sigurne i nutritivne hrane jest i individualno (kućanstva) i društveno pitanje (udio kućanstava koji primaju socijalnu pomoć), putem stope rizika od siromaštva moguće je imati uvid u broj/postotak osoba koje su potencijalno u prijetnji od prehrambene nesigurnosti. Prehrambena nesigurnost ovisi o brojnim pokazateljima – dohotku, razvijenosti gospodarstva, cijeni hrane, statusu (ne)zaposlenosti, obrazovanju, klimatskim promjenama, ali i o brojnim drugim ekonomskim i društvenim činiteljima te promjenama. Stoga ovaj rad identificira određene izazove s kojima se suočava stanovništvo u izabranim zemljama evidentnih u niskim prihodima, visokoj inflaciji vidljive u porastu cijene hrane i povećanih troškova stanovanja te generalno

* Ovaj rad nastao je preradom diplomskog rada: Bainac, M. (2024). *Prehrambena (ne)sigurnost i životni standard: uloga socijalnog rada (diplomski rad)*. Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Ovaj je rad licenciran pod licencom CC BY-NC 4.0 © autor(i). / This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 license © author(s).

života i stopu rizika od siromaštva kućanstava bez uzdržavane djece u odnosu na kućanstva s uzdržavanom djecom.

Stoga je cilj rada analiza koncepta prehrambene (ne)sigurnosti te usporedba empirijskih podataka temeljenih na komparativnoj analizi pokazatelja povezanih s prehrambenom sigurnosti stanovnika Republike Hrvatske u odnosu na izabrane zemlje Europske unije (Slovenija, Njemačka, Austrija, Bugarska). Komparativna analiza indikatora prehrambene nesigurnosti analizirana je za razdoblje od 2019. do 2022. godine u Hrvatskoj u odnosu na Austriju, Njemačku, Sloveniju i Bugarsku. Istraživanje je nadalje usmjereno na analizu stope rizika od siromaštva u Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine, uz detaljan osvrt na kretanje stope rizika od siromaštva prema tipu kućanstva – kućanstva bez uzdržavane djece u odnosu na kućanstva s uzdržavanom djecom. Društveni trend s okvirno trećinom razvedenih brakova od ukupno sklopljenih, mijenja strukturu kućanstava. Analiza podataka potvrđuje kako je najviša stopa rizika od siromaštva upravo u jednoroditeljskim kućanstvima, s jednim ili više uzdržavane djece.

Ključne riječi: *prehrambena nesigurnost, stopa rizika od siromaštva, kućanstva s uzdržavanom djecom, Republika Hrvatska*

1. UVOD

Suvremeno društvo suočava se s brojnim izazovima, a jedan od njih je i pristup dovoljnim količinama nutritivne i sigurne hrane, odnosno osiguravanje prehrambene sigurnosti stanovništva. Prehrambena (ne)sigurnost, među brojnim drugim utjecajima, snažno je povezana s obrazovnim, zdravstvenim i socijalnim statusom pojedinca u okviru određenoga društva te uz životni standard populacije. Nakon pregleda literature, cilj ovog rada o konceptu prehrambene (ne)sigurnosti jest analiza indikatora koji utječu na prehrambenu (ne)sigurnost, a kroz komparaciju Hrvatske s izabranim zemljama Europske unije (Slovenija, Njemačka, Austrija, Bugarska) i s obzirom na postojanje kauzaliteta u stopi prehrambene nesigurnosti i osoba s rizikom od siromaštva. Nadalje, cilj istraživanja je i analiza stope rizika od siromaštva za hrvatska kućanstva s uzdržavanom djecom prema posljednjim dostupnim podacima za razdoblje od 2017. godine do 2020. godine. Naime pokazalo se kako je najviša stopa rizika od siromaštva u kućanstvima s jednim roditeljem koji se skrbi o jednom ili više uzdržavane djece. Uzimajući u obzir suvremene obiteljske i socijalne trendove, npr. velik broj razvoda brakova nakon kojih jedan roditelj ostaje s djetetom ili djecom i preuzima skrb o njima, pitanje prehrambene (ne)sigurnosti i utjecaja na mogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba sve je značajnije. To potvrđuju i podaci Državnog zavoda za statistiku, Hrvatska u brojkama (2021a), prema kojima je raspon razvedenih brakova na 1.000 sklopljenih u razdoblju od 2016. do 2020. godine od 300,4 do 343,8 razvedenih.

Pregled relevantne literature o prehrambenoj (ne)sigurnosti te analiza postojećih statističkih indikatora koje je moguće povezati uz koncept prehrambene (ne)sigurnosti – nemogućnost priuštiti si jelo s crvenim mesom, piletinom, ribom (ili vegetarijanskim ekvivalentom) svaki drugi dan (%); troškovi finalne potrošnje kućanstva na hranu (%); stanovništvo s rizikom od siromaštva (%); preopterećenost troškovima stanovanja (%); prosječna godišnja stopa inflacije – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HIPC); cijene hrane – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (2015=100) te rasprostranjenost umjerene i teške prehrambene nesigurnosti (%). Stoga su navedeni podaci za razdoblje 2019. godine do 2022. godine temelj za odgovor na pitanje o raširenosti prehrambene nesigurnosti u Hrvatskoj u odnosu na druge izabrane zemlje Europske unije – Austriju, Bugarsku, Njemačku i Sloveniju.

Rad je strukturiran kroz četiri poglavlja. Nakon uvodnih napomena, drugo poglavlje obuhvaća opširnu teorijsku perspektivu koja uključuje definiranje koncepta prehrambene (ne)sigurnosti, njegovih različitih dimenzija i pojavnih razina prehrambene (ne)sigurnosti – globalna, nacionalna, individualna i razina kućanstva. Prikazani su čimbenici, društvene okolnosti, procesi koji mogu utjecati na raširenost prehrambene (ne)sigurnosti, kao i metode mjerenja prehrambene (ne)sigurnosti. Treći dio rada obuhvaća empirijsku perspektivu, odnosno analizu i interpretaciju pokazatelja prehrambene nesigurnosti za izabrane zemlje Europske unije – Hrvatsku, Njemačku, Bugarsku, Sloveniju i Austriju, a koje predstavljaju različite socioekonomske kontekste unutar Europske unije. U ovom dijelu rada analiziraju se i stope rizika od siromaštva kod kućanstava s uzdržavanom djecom te uloga socijalnog rada i potencijali socijalnih radnika u sprječavanju i suzbijanju rasprostranjenosti prehrambene nesigurnosti. Zaključna razmatranja kao četvrti dio rada donose naglaske prethodno obavljenih istraživanja i daju konačan zaključak o raširenosti prehrambene nesigurnosti, njezine povezanosti sa stopom rizika od siromaštva u kućanstvima s uzdržavanom djecom i preporuke koje bi mogle smanjiti prehrambenu nesigurnost kao značajni prehrambeni, socijalni, zdravstveni, etički i politički problem u svakom društvu.

2. PREHRAMBENA (NE)SIGURNOST: PREGLED LITERATURE

Koncept prehrambene sigurnosti razvijen je još 70-ih godina 20. stoljeća kao posljedica značajne krize u svezi s proizvodnjom hrane, rastom cijena hrane i širenjem problema nedostatne prehrane stanovništva, posebno u ekonomski siromašnijim zemljama svijeta. Prehrambena sigurnost stanovništva prepoznata je kao važan indikator zadovoljavajućeg životnog standarda jer uključuje raširenu dostupnost materijalnih (npr. dohotka i imovine) i nematerijalnih (npr. obrazovanja i zdravlja) čimbenika i aspekata života. Kucheriava i Korolyov (2023) ističu kako praćenje kretanja životnog standarda omogućava uvid u cjelokupnu dobrobit stanovništva te može služiti kao baza za razvoj

novih ekonomskih i socijalnih mjera javnih vlasti u cilju podizanja materijalnih uvjeta života domicilnog stanovništva. Naime, standard života određuje široki spektar čimbenika koji se međusobno isprepleću i sinergijski utječu na kvalitetu života, obuhvaćajući primjerice čimbenike poput zaposlenosti, razinu osobnog dohotka, visinu troškova života, stopu inflacije i drugih ekonomskih varijabli.

UN-ova organizacija za hranu i poljoprivredu (engl. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*; u nastavku: FAO) prvi je put 1983. godine definirala koncept prehrambene sigurnosti kao stanje u kojem ljudi u svakom trenutku imaju fizički i ekonomski pristup osnovnoj hrani koja im je nužna (Peng i Berry, 2019, prema FAO, 1983). Prehrambenu sigurnost se u pojedinim zemljama razumijevalo kao mogućnost dostatnog pristupa građana energetske bogatoj hrani te kao samodostatnost u poljoprivredno-prehrambenoj proizvodnji (Pinstup-Andersen, 2009). Calkins prehrambenu sigurnost definira kao sposobnost stanovništva da čak i u najtežim godinama proizvede ili kupi dovoljno hrane kako bi zadovoljili svoje prehrambene potrebe (Smith i sur., 1993, prema Calkins, 1988). Poznata je i perspektiva Bozsika i sur. (2022) koji sustav prehrambene sigurnosti vide satkanog od brojnih čimbenika kao što su politike, institucije, okoliš i ljudi koji bi se trebali međusobno dopunjavati kako bi cijeli poljoprivredno-prehrambeno sustav funkcionirao. Gallegos smatra kako je prehrambena sigurnost skup različitih bioloških, društvenih, ekonomskih i kulturnih faktora koji utječu na pristup dovoljnoj količini nutritivno kvalitetne hrane (Gallegos i sur., 2023, prema Jarosz, 2011). Proširenje prvotne definicije FAO-a dogodio se 1996. godine i uključuje stanje u kojem ljudi imaju financijski i fizički pristup nutritivnoj hrani koja zadovoljava njihove potrebe radi vođenja zdravog života, uzimajući pri tome u obzir multidimenzionalnost koncepta prehrambene sigurnosti (FAO, 2008). Vidljivo je dakle kako se definicija prehrambene sigurnosti mijenja u skladu s materijalnim i civilizacijskim razvojem društva, npr. s promjenama koje se događaju u poimanju životnog standarda, pomičući se od osiguranja pristupa osnovnoj hrani prema pristupu osiguranja pristupa nutritivno kvalitetnoj hrani te dohodovnoj i fizičkoj dostupnosti hrane u suvremenom društvu.

FAO-ova definicija prehrambene sigurnosti temelji se na četiri dimenzije: i) dostupnost (promatra se na razini proizvodnosti vlastitog gospodarstva, kao i na oslanjanje na uvoz hrane (Carrillo-Alvarez, 2023)); ii) pristup (označava način na koji ljudi dolaze do hrane, odnosno imaju li osiguran fizički pristup (blizina trgovina s hranom, mogućnost prijevoza do najbližeg prodajnog mjesta hrane itd.) te dovoljno financijskih sredstava kako bi kupili potrebnu količinu hrane (Ecker i Breisinger, 2012); iii) iskorištenost (moguće promatrati kroz to da ljudi konzumiraju hranu koja je zdravstveno sigurna i nutritivna, ali i kroz sposobnost osobe da neku namirnicu pretvori u jelo (Carrillo-Alvarez, 2023)); te iv) stabilnost (hrana je u svakom trenutku kontinuirano dostupna stanovništvu, a može ovisiti o vremenskim uvjetima, ekonomskim faktorima, političkoj nestabilnosti zemlje (FAO, 2008)). Clapp i sur. (2022) smatraju da je potrebno u defini-

ciju uključiti i dodatne dvije dimenzije prehrambene sigurnosti: autonomiju i održivost. Autonomija se promatra kao sposobnost osobe da preuzima odgovornost i zalaže se za procese društvenog upravljanja kako bi se smanjila prehrambena nejednakost unutar poljoprivredno-prehrambenog sustava. Održivost se pak odnosi na postupke i procese koji omogućavaju da se ekonomski, socijalni i prirodni aspekti proizvodnje hrane odvijaju tako da se osigura prehrambena sigurnost i za buduće naraštaje (Clapp i sur., 2022). Bene i Devereux (2023) slažu se da se dimenzija održivosti usko povezuje s dimenzijom stabilnosti i da je potrebno voditi računa o odgovornoj proizvodnji hrane koja vodi računa o neporemećenom stanju okoliša. Kako bi se prvotne četiri dimenzije prehrambene sigurnosti detaljnije razradile, Anema i sur. (2014) smatraju kako je potrebno uključiti i komponente kvalitete, dostatnosti i sigurnosti hrane i prehrane. Komponenta dostatnosti podrazumijeva da osoba u svakom trenutku ima dovoljno resursa kako bi konzumirala adekvatnu količinu nutritivne hrane. Komponenta kvalitete podrazumijeva da osoba konzumira raznoliku hranu koja sadrži sve potrebne vitamine i minerale za normalno funkcioniranje organizma, dok se komponenta sigurnosti odnosi na osiguravanje da se hrana proizvodi, priprema, transportira i prodaje u sigurnim uvjetima kako bi se spriječila pojava bolesti kod konzumenata. Tablica 1. prikazuje dimenzije prehrambene sigurnosti razrađene kroz spomenute komponente.

Tablica 1. Dimenzije i komponente prehrambene sigurnosti

Dimenzije	Komponente		
	Dostatnost	Kvaliteta	Sigurnost
Dostupnost	Dovoljna količina nutritivne hrane dostupna je osobi u blizini.	Dostupnost raznolike hrane koja zadovoljava nutritivne potrebe osobe.	Dostupnost hrane koja neće nauditi osobi ako se pripremi i pojede na predviđen način.
Pristup	Osoba ima odgovarajuće resurse da nabavi dovoljnu količinu nutritivne hrane.	Osoba ima odgovarajuće resurse da nabavi namirnice za raznoliku prehranu.	Osoba ima odgovarajuća financijska sredstva te resurse za pripremu i skladištenje hrane kako bi pripremila sigurnu hranu.
Iskorištenost	Osoba može pripremiti, konzumirati i biološki iskoristiti dovoljnu količinu nutritivne hrane.	Osoba može pripremiti, konzumirati i biološki iskoristiti hranu kroz raznoliku prehranu, npr. odgovarajućim znanjem, prehrambenim navikama.	Osoba može pripremiti, konzumirati i biološki iskoristiti hranu, a loša hrana i voda koje smanjuju iskoristivost hrane minimizirane su.
Stabilnost	Osoba konstantno ima pristup i iskorištenost dovoljne količine nutritivne hrane.	Osoba konstantno konzumira raznoliku hranu.	Sigurnost hrane koju osoba konzumira konstantno je osigurana.

Izvor: Anema i sur. (2014)

Prehrambena sigurnost stanovništva može se promatrati na različitim društvenim razinama, a njezina razina može ovisiti o brojnim društvenim okolnostima, odnosima i procesima. Tablica 2. prikazuje procese koji se mogu odvijati na lokalnoj, nacionalnoj i svjetskoj razini organizacije društva te mogu utjecati na stanje prehrambene sigurnosti u pojedinim društvenim segmentima i slojevima stanovništva. Neki od ovih procesa mogu pozitivno utjecati na prehrambenu sigurnost određene grupe ili sloja ljudi, dok se isti ti procesi mogu odraziti i negativno za druge grupe ili slojeve (Ziervogel i Ericksen, 2010). U želji osiguranja što više razine prehrambene sigurnosti u pojedinom društvu, potrebno je razvijati nove politike i teorijske koncepte koji će biti zasnovani na relevantnim istraživanjima i socioekonomskim potrebama ljudi (Ingram, 2011). Potrebno je razraditi i mjere poticanja poljoprivredne proizvodnje kroz programe ulaganja javnog novca, ali i kroz privlačenje stranih investitora u poljoprivredno-prehrambeni sektor. Također je nužno ulagati u mala poljoprivredna gospodarstva te stvarati odnose povjerenja između države i poljoprivredno-prehrambenih proizvođača (McMichael i Schneider, 2011).

Tablica 2. Proces koji mogu negativno utjecati na prehrambenu sigurnost na različitim društvenim razinama

Lokalna razina	Nacionalna razina	Svjetska razina
Gubitak pristupa komunalnim resursima.	Urbanizacija.	Globalizacija.
Sve veća potreba za novcem.	Promjena zakonodavstva.	Reforma trgovinske politike.
Monetizacija resursa i usluga/ povećanje troškova obrazovanja i zdravlja.	Prodor na globalno tržište/ preusmjerenje proizvodnje.	Napori na smanjenju emisije stakleničkih plinova.
Deagrarizacija.	Smanjenje bioraznolikosti.	Pandemije.
Privatizacija zemljišta i resursa.	Porast stanovništva.	Klimatske promjene.

Izvor: Ziervogel i Ericksen (2010) prema Adger i sur. (2004)

Sassi (2018) prehrambenu sigurnost također promatra na različitim razinama, a Tablica 3. prikazuje globalnu, nacionalnu, individualnu i razinu kućanstva te definicije njihove prehrambene sigurnosti. Warr (2014) posebno promatra razinu kućanstva i njegovu mogućnost da u svakom trenutku ima pristup primjerenom (pre)hrani te napominje da je ova razina usko povezana s individualnom razinom. Navedena povezanost razine kućanstva s individualnom razinom iznimno je važna zbog suvremenih demografskih i obiteljskih kretanja koja dovode do promjena u strukturi kućanstava. Na primjer, podatak Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2023) pokazuje kako je udio samačkih kućanstava u ukupnom broju kućanstava 2021. godine iznosio 27,8 %. Samačka ili jednočlana kućanstva imaju pristup jednom izvoru prihoda te s obzirom na rastuće troškove hrane i energije, mogu biti izložena povećanom riziku od prehrambene nesigurnosti.

Tablica 3. Razine prehrambene sigurnosti s obzirom na stupnjeve društvene organizacije

Razina prehrambene sigurnosti	Definicija
Globalna	Dovoljna količina proizvedene hrane na globalnoj razini.
Nacionalna/regionalna	Ujednačenost između ponude i potražnje za hranom po pristupačnim cijenama.
Kućanstvo	Prava i mogućnosti kućanstva dovoljni su da zadovolje prehrambene potrebe u smislu energetske potrebe.
Individualna	Individualna potrošnja hrane zadovoljava potrebe za hranom u smislu energetske potrebe.

Izvor: Sassi (2018)

Globalna razina prehrambene sigurnosti odnosi se na dovoljnu količinu proizvedene hrane na svjetskoj razini poljoprivredno-prehrambene proizvodnje. Prema podacima FAO-a (2023) svijet trenutačno proizvodi dovoljno hrane za sve, ali zbog nejednake raspodjele proizvedene hrane pojedini dijelovi svijeta i socijalne grupe mogu biti i jesu pogođeni različitim stupnjevima prehrambene nesigurnosti. Iako su i globalne zalihe hrane na zadovoljavajućoj razini, problemi se očito nalaze u logistici (nedostatak transportne infrastrukture, ograničen pristup tržištima, neadekvatni uvjeti čuvanja hrane, poremećaji u lancima opskrbe, visoki troškovi prijevoza hrane), političkim nestabilnostima (ograničenje izvoza/uvoza, carine i ekonomske sankcije) i sigurnosno-ratnim krizama te dohodovnim nejednakostima koje ometaju ravnomjerniju raspodjelu hrane. Nacionalna/regionalna razina odnosi se na uravnoteženost između ponude i potražnje za hranom po pristupačnim cijenama za krajnje kupce. Mnoge zemlje u razvoju, naimе, pogođene su značajnim izazovima zbog razvojnih ekonomskih problema, političke nestabilnosti, klimatskih promjena i drugih ekoloških problema koji smanjuju poljoprivredne prinose i otežavaju opskrbu stanovništva hranom (FAO, 2024). Na razini kućanstva prehrambena sigurnost odnosi se na prava (pravo na hranu) i mogućnosti kućanstva da u potpunosti zadovolji svoje svakodnevne prehrambene potrebe. Iako kućanstva u razvijenim zemljama pretežito imaju stabilan pristup hrani (uz određeni dio stanovništva koje trpi prehrambenu nesigurnost), velik broj kućanstava u zemljama u razvoju i dalje pati od prehrambene nesigurnosti kao posljedice niskih prihoda, visokih troškova života i nedovoljnih mjera socijalne zaštite (Pollard i Booth, 2019). Individualna razina odnosi se na potrošnju hrane od strane pojedinca, a koja zadovoljava njegove energetske potrebe. Problemi kao što su pothranjenost i nepravilna prehrana prisutni su u zemljama u razvoju, no i u razvijenim zemljama, u oba slučaja često zbog neadekvatne edukacije o pravilnoj prehrani i teških socioekonomskih uvjeta u kojima stanovništvo živi (Pollard i Booth, 2019).

2.1. KOMPLEKSNOST I DRUGA PROBLEMATIKA MJERENJA PREHRAMBENE SIGURNOSTI

Mjerenje incidencije prehrambene sigurnosti predstavlja iznimno kompleksan proces s obzirom na to da koncept obuhvaća nekoliko dimenzija i brojne komponente. Manikas i sur. (2023), smatraju kako mjerenju prehrambene sigurnosti trebaju prethoditi odgovori na pitanja *što* se mjeri i *kako* se mjeri. Pitanje *što* obuhvaća korištenje primjerenih pokazatelja za dimenzije i komponente prehrambene sigurnosti (dostupnost hrane, pristup hrani, iskorištavanje hrane i stabilnost opskrbe hrane), dok pitanje *kako* obuhvaća odabranu metodologiju za izračun raširenosti prehrambene nesigurnosti u društvu. Jones i sur. (2013) navode da se odabirom neodgovarajuće skale može doći do brojnih negativnih posljedica: mjerenje neprimjerene dimenzije, mjerenje nekoliko dimenzija bez mogućnosti stvaranja razlike između njih, prikupljanje nevažnih podataka, prikupljanje podataka na neprimjereozi razini. Headey i Ecker (2013) slažu se kako postoje brojni pokazatelji prehrambene sigurnosti, ali da je zbog njihove nejasne uloge potrebno pokazatelje svrstati u nekoliko kategorija. Pri tome navode četiri kategorije: pokazatelji kalorijske deprivacije, pokazatelji financijskog siromaštva, pokazatelji raznovrsnosti prehrane te subjektivni pokazatelji. Pokazatelji kalorijske deprivacije omogućuju procjenu potrošnje, pristupa i dostupnosti različitih vrsta hrane, a mogu se mjeriti na razini cjelokupnog društva i na razini kućanstva. Vrlo često se pokazatelji dobiveni na društvenoj razini prikupljaju iz različitih izvora te se stoga može dovesti u pitanje njihova relevantnost, a podaci dobiveni na razini kućanstva ovise o izboru korištenih skala koje vrlo često ne obuhvaćaju sve potrebne čimbenike. Pokazatelji financijskog siromaštva ključni su za razumijevanje ekonomskog statusa pojedinaca i kućanstava te njihova pristupa dobrima i uslugama za zadovoljenje osnovnih potreba, uključujući hranu, stanovanje, obrazovanje i zdravstvenu zaštitu (Headey i Ecker, 2013). Nadalje, Hjelm i sur. (2016) ističu da je shvaćanje povezanosti pokazatelja financijskog siromaštva s čimbenicima prehrambene sigurnosti važno u kreiranju različitih programa i javnih politika. Pokazatelji raznovrsnosti prehrane pružaju informacije o unosu raznolike hrane te se koriste za mjerenje kvalitete prehrane unutar različitih populacija. U skladu s navedenim Headey i Ecker (2013) smatraju da pokazatelji raznovrsnosti prehrane mogu biti izrazito učinkoviti pokazatelji stanja prehrambene sigurnosti jer se bave ključnim elementima potrebnim za osiguravanje nutritivnih potreba. Subjektivni pak pokazatelji prehrambene sigurnosti odnose se na refleksiju samog pojedinca o svom prehrambenom statusu. Headey i Ecker (2013) smatraju kako se u ovoj kategoriji pokazatelja može pojaviti pristranost u odgovorima budući da se ispitanicima postavljaju pitanja koja uključuju njihova osobna iskustva i stavove. Ova kategorija pak može pružiti uvid u psihološki i socijalni karakter prehrambene sigurnosti koji se ne može dobiti kroz objektivna mjerenja.

Kada govorimo o mjerenju prehrambene sigurnosti, statističari se suočavaju s kompleksnim sustavom pokazatelja koji zahtijeva multidisciplinarnost žele li se obuhvatiti svi

aspekti koncepta prehrambene sigurnosti. Različitost pokazatelja pomaže u svladavanju teškoća povezanih sa složenošću i brojnošću različitih dimenzija prehrambene (ne)sigurnosti. Pokazatelji financijskog siromaštva pristupaju konceptu s ekonomskog gledišta s ciljem boljeg razumijevanja ekonomskog statusa pojedinca i/ili kućanstva. Pokazatelji raznovrsnosti prehrane pružaju uvid u kvalitete hrane/prehrane, dok se subjektivni pokazatelji oslanjaju na osobna iskustva kako bi dodatno objasnili i osnažili koncept prehrambene sigurnosti. U svim pristupima prisutna je važnost životnog standarda za osiguranje prehrambene sigurnosti, a u skladu s revidiranom definicijom prehrambene sigurnosti dane od FAO-a i shvaćanjem prehrambene sigurnosti kao koncepta u kojemu su fizički i ekonomski pristup hrani ključni faktori za određivanje prehrambene (ne)sigurnosti.

Kod mjerenja prehrambene sigurnosti važnu ulogu ima i koncept otpornosti, pri čemu se u kontekstu prehrambene sigurnosti jasno mogu razlikovati tri dimenzije: sposobnost upijanja, sposobnost prilagodbe i sposobnost transformacije. Sposobnost upijanja odnosi se na strategije koje ciljano djeluju na zaštitu osobe od nepovoljnih događaja, koji mogu utjecati na prihode te omogućiti normalno funkcioniranje (Sassi, 2018). Sposobnost prilagodbe označava kapacitet osobe da uči iz iskustva i tako se prilagođava nepovoljnim događajima koji prelaze normalne uvjete, bez velikih promjena u načinu funkcioniranja (Bene i sur., 2015). Sposobnost transformacije označava situacije u kojima ekološki, ekonomski ili društveni uvjeti dovode do izrazito velikog šoka u načinu života osobe te jedino što joj preostaje jest stvaranje potpuno novog sustava, odnosno novog načina života (Ansah i sur., 2019). Kako bi se otpornost jačala potrebno je kontinuirano osnaživati pojedinca, kućanstva, socijalne zajednice i državne institucije. FAO (2021) je osmislio vlastitu strategiju otpornosti koja je zasnovana na četiri stupa: osnaživati okoliš, nadzirati i štititi, primjenjivati mjere prevencije i smanjenja posljedica kriza te priprema i djelovanje. Osnaživanje okoliša odnosi se na jačanje poljoprivrednog sektora kroz institucije kako bi se izgradila otpornost na ekonomske i druge krize. Nadalje, stup nadzirati i štititi označava bolji protok informacija vezanih za prehrambenu sigurnost kao i razvijanje sustava ranog upozorenja. Primjenjivati mjere prevencije i smanjenja posljedica kriza označava razvoj novih tehnologija i pristupa u poljoprivrednom sektoru kojima bi se poboljšale mjere zaštite stanovništva od kriznih događaja. Posljednje, priprema i djelovanje odnosi se na kreiranje intervencija koje bi djelovale u kriznim situacijama vezanim za proizvodnost poljoprivrednog sektora.

Otpornost se odnosi na sposobnost pojedinaca i kućanstava da se učinkovito prilagode, oporave i izdrže izazove koji ugrožavaju njihov pristup hrani. Otpornost u kontekstu prehrambene sigurnosti nudi mogućnost za jačanjem stabilnosti i dostupnosti hrane. Otpornost se može jačati većim ulaganjima u obrazovanje stanovništva, kvalitetniju infrastrukturu od koje zavisi opskrbljenost stanovništva hranom te drugim političkim i ekonomskim mjerama. Razumijevanje otpornosti na pojedinačnoj, društvenoj i razini kućanstva može biti ključan korak u borbi s izazovima uzrokovanim ekonomskim, oko-

lišnim, sigurnosnim i drugim poremećajima i krizama. Uspješno provođenje strategija otpornosti stvara možda i ključni preduvjet za izgradnju prehrambeno sigurnog društva.

2.2. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA PREHRAMBENU SIGURNOST

Čimbenici koji utječu na prehrambenu sigurnost brojni su i različitog karaktera: nezaposlenost, cijena hrane, osobni dohodak, klimatske promjene, politička stabilnost, vlasništvo nad nekretninom, uštedovina, obrazovanje, dostupnost fizičke infrastrukture, veličina obitelji, urbanizacija, prehrambene navike stanovništva, poljoprivredne politike itd. Pojedini čimbenici prehrambene (ne)sigurnosti pobliže će se objasniti u nastavku teksta.

Cijene hrane imaju znatan utjecaj na prehrambenu sigurnost, pa tako Zhang i sur. (2013) navode kako kretanja cijena hrane mogu znatno utjecati na povećanje nutritivne kvalitete hrane, ali isto tako mogu negativno djelovati i povećati prehrambenu nesigurnost. Cijene hrane su pak pod utjecajem globalnih tržišnih trendova, međunarodne trgovine, cijene nafte i ekonomske politike drugih zemalja, a što može znatno utjecati na domaće cijene hrane (Headey i Martin, 2016). U slučaju rasta cijene hrane kućanstva s niskim prihodima često pribjegavaju jeftinijim, manje kvalitetnim nutritivnim opcijama prehrane kako bi zadovoljili osnovne energetske potrebe, a što može dovesti do prehrambenog deficita i pojave zdravstvenih problema (Abdullah, 2019). Urbanizacija također može snažno utjecati na prehrambenu sigurnost stanovništva, a Ruel i sur. (2017) smatraju kako stanovnici urbanih područja imaju pristup većim količinama raznolike hrane, no navode kako je riječ o dijelu stanovništva s većim rizikom od pretilosti i konzumiranja hrane siromašne mikro nutrijentima. No, stanovnici urbanih područja vrlo često su pogođeni stalnim i naglim poskupljenjima prehrambenih artikala, čime je ugrožena njihova kupovna moć, a to može dovesti da svoje potrebe za hranom zadovoljavaju jeftinijim opcijama (Macalou, 2023). Vremenske nepogode i katastrofe poput poplava, suša i oluja također mogu negativno utjecati na poljoprivrednu proizvodnju, što svakako može dovesti do smanjene dostupnosti hrane (Mc Carthy i sur., 2018). Lake i sur. (2012) smatraju kako će klimatske promjene i njihove štetne posljedice dovesti do rasta cijena hrane te će nužno uzrokovati promjene prehrambenih navika stanovništva i opadanje nutritivne kvalitete konzumirane hrane. El Bilali i sur. (2020) smatraju kako je potrebno provoditi politike i mjere koje će biti usmjerene na uklanjanje potencijalnih rizika u poljoprivrednoj proizvodnji, npr. upravo navedene klimatske promjene, i težiti postizanju stabilne i dugoročno održive proizvodnje i opskrbe hranom. Obrazovanje je također jedan od čimbenika koji može utjecati na prehrambenu sigurnost i stoga De Muro i Burchi (2007) drže kako pravilno obrazovanje, odnosno znanje o zdravstvenoj ispravnosti hrane, nutritivnoj vrijednosti i utjecaju hrane na zdravlje osobe, ima znatan utjecaj na prehrambenu sigurnost pojedinca i njegove obitelji. Mutisya i sur. (2016) smatraju kako obrazovanost može povećati efikasnost same proizvodnje hrane, kao i

donošenje mudrijih odluka u svezi s raspolaganjem osobnim prihodima u segmentu kupnje hrane. Dubinsko razumijevanje čimbenika koji utječu na prehrambenu sigurnost stanovništva nedvojbeno predstavlja temelj za stvaranje učinkovitih strategija i javnih politika koje će ojačati prehrambenu sigurnost stanovništva.

2.3. OD PREHRAMBENE SIGURNOSTI K PREHRAMBENOJ NESIGURNOSTI

Prehrambena nesigurnost predstavlja ozbiljan izazov koji pogađa milijune ljudi diljem svijeta, stoga je razumijevanje od iznimne znanstvene, stručne i najšire društvene važnosti. Do 80-ih godina 20. stoljeća koncept prehrambene nesigurnosti promatrao se kao nedostatak hrane, odnosno nedovoljne opskrbljenosti stanovništva hranom na svjetskoj i nacionalnim razinama (Sumsion i sur., 2023). Zelič (2022) naglašava kako je potrebno razlikovati pojmove *prehrambena nesigurnost* od pojmova *glad* i *pothranjenost*. FAO (2015) glad definira kao neugodan fizički osjećaj uzrokovan nedovoljnim konzumiranjem kalorija, dok se pothranjenost definira kao stanje u kojem osoba tijekom perioda u jednoj kalendarskoj godini nije u mogućnosti konzumirati minimalno potreban broj kalorija. Stoga Zelič (2022) smatra da problem prehrambene nesigurnosti ne pogađa samo siromašnije, odnosno ekonomski nerazvijenije zemlje, već je taj problem prisutan i u razvijenijim zemljama svijeta. Burgess i Shier (2016) smatraju kako je poznavanje koncepta prehrambene nesigurnosti od iznimne važnosti jer se dotiče različitih dijelova čovjekova života, njegova zdravlja, ekonomskog statusa, stanja okoliša i brojnih drugih dimenzija. Prema intenzitetu, prehrambena nesigurnost može se podijeliti na blagu, umjerenu i tešku prehrambenu nesigurnost. Ova je podjela zasnovana na pokazatelju *Food insecurity experience scale* (FIES) koji se koristi za praćenje stanja prehrambene nesigurnosti, a objašnjenja svakog od ovih pojmova dana su Tablici 4.

Tablica 4. Prehrambena nesigurnost prema intenzitetu s obzirom na pokazatelj *Food insecurity experience scale* (FIES)

Blaga nesigurnost	Osoba nabavlja namirnice u skladu s financijskim mogućnostima te vrlo često kupuje jeftiniju hranu koja je nutritivno slabije kvalitete.
Umjerena nesigurnost	Osoba je smanjila kvalitetu i količinu hrane koju jede zbog nedostatka novca i drugih resursa. Riječ je o osobi s rizikom od pothranjenosti.
Teška nesigurnost	Osoba je ostala bez hrane i često nekoliko dana tijekom godine nema dovoljno hrane za prehranu.

Izvor: Odoša i Marošević (2022) prema FAO (2020)

Kada se pak promatra podjela u okviru kućanstva, prehrambena nesigurnost se može podijeliti na visoku prehrambenu sigurnost, nisku prehrambenu nesigurnost, umjerenu prehrambenu nesigurnost i visoku prehrambenu nesigurnost (Bowden, 2020). Visoka

prehrambena sigurnost označava da kućanstvo redovito nabavlja nutritivno kvalitetnu hranu bez ikakvih teškoća. Niska prehrambena nesigurnost ukazuje kako kućanstvo ima određene probleme u pribavljanju hrane, ali količina i kvaliteta hrane nisu znatno narušeni. Umjerena prehrambena nesigurnost označava da je kućanstvo zbog financijskih teškoća smanjilo raznovrsnost i kvalitetu hrane, ali energetska dostatnost pribavljene hrane nije dovedena u pitanje. Visoka prehrambena nesigurnost pak znači da je jedan ili više članova kućanstva smanjio unos hrane zbog manjka financijskih i drugih resursa i/ili prostorne nedostupnosti hrane. Bowden (2020) smatra kako je kod ove kategorije prehrambene nesigurnosti moguća pojava zdravstvenih teškoća kod osoba, ponajviše kod osjetljivih skupina kao što su trudnice i djeca. Vrlo često se događa da u ovim slučajevima odrasli članovi kućanstva pokušavaju zaštititi djecu što je duže moguće tako što će smanjivati svoje obroke ili ih čak i preskakati.

Prehrambena nesigurnost se s obzirom na učestalost kategorizira kao privremena i kronična. Kronična prehrambena nesigurnost objašnjava se kao trajno životno stanje u kojem osoba nije u mogućnosti zadovoljiti minimalne potrebe za hranom tijekom određenog dužeg razdoblja (FAO, 2008). Kronična prehrambena nesigurnost izravno je povezana sa strukturalnim problemima pristupa, dostupnosti i iskoristivosti hrane (Barrett i Lentz, 2022). Kronična prehrambena nesigurnost najčešće se javlja kao posljedica niskih prihoda, visokih troškova stanovanja i energenata, neefikasnog zdravstva, nedovoljnog obrazovanja, kao i zbog neadekvatne socijalne pomoći od strane države (Bowden, 2020). Belachew i sur. (2012) navode da u situacijama u kojima cijene hrane rastu, kućanstva koja nemaju dovoljne prihode moraju smanjivati učestalost i veličinu obroka te stoga kupuju jeftiniju hranu lošije nutritivne kvalitete kako bi nadomjestili pririjeđenost obroka. Sve to dovodi do smanjenog unosa nužnih nutrijenata i do povećanog rizika od različitih zdravstvenih tegoba i kroničnih poremećaja. Kako bi se uspješno nosilo s ovim problemom, FAO (2008) preporučuje provođenje dugotrajnih mjera borbe protiv siromaštva i ulaganja u obrazovanje stanovništva. S druge strane, privremena prehrambena nesigurnost objašnjava se kao kratkotrajno i privremeno stanje u kojem dolazi do naglog gubitka sposobnosti pribavljanja ili pristupa dovoljnoj količini nutritivno kvalitetne hrane (FAO, 2008). Na sličan, ali sažetiji način Abdul (2020) definira privremenu prehrambenu nesigurnost kao nagli pad sposobnosti kupnje ili proizvodnje hrane kako bi se zadovoljile fiziološke potrebe. Privremenu prehrambenu nesigurnost, kako navodi Bowden (2020), najčešće uzrokuju prirodne katastrofe, pandemije bolesti, državni udari i nagle klimatske promjene, a zbog čega dolazi do prekida u lancu opskrbe hranom i smanjene dostupnosti namirnica. Također navodi kako i gubitak posla, iznenadno povećani zdravstveni ili obrazovni troškovi, kao i drugi neočekivani životni troškovi mogu dovesti do pojave privremene prehrambene nesigurnosti. Barrett i Lentz (2022) misle da je privremena prehrambena nesigurnost povezana ponajviše s naglim prekidima dostupnosti i pristupačnosti hrane te da je najčešći oblik privremene prehrambene nesigurnosti sezonskog tipa koji se javlja najviše u ruralnim

krajevima. Kako bi se nosilo s problemom privremene prehrambene nesigurnosti, FAO (2008) predlaže uvođenje sustava ranog upozoravanja i sigurnosne socijalne mreže koja bi omogućila direktan pristup hrani potrebitim skupinama ljudi.

U kontekstu prehrambene sigurnosti ranjivost se odnosi na izloženost osobe ili kućanstva riziku od neuspješnog zadovoljavanja osnovnih potreba za hranom. Osobe koje mogu zadovoljiti trenutačne potrebe za adekvatnom hranom, ali s rizikom da to ubuduće neće moći, definiraju se kao ranjivi od prehrambene nesigurnosti (FAO, 2008). Sassi (2018) smatra kako ranjivost može uključivati okolišne faktore rizika, pa sve do čimbenika uzrokovanih ljudskim djelovanjem. Uzimajući u obzir stanje prehrambene sigurnosti osobe ili kućanstva, stupanj ranjivosti prema prehrambenoj nesigurnosti određen je s nekoliko čimbenika: izloženosti rizičnim faktorima u nekom razdoblju, sposobnosti nošenja s nepredviđenim situacijama tijekom određenog razdoblja te očekivanom ishodu u kontekstu dimenzija prehrambene sigurnosti u tom razdoblju (Capaldo i sur., 2010). U kontekstu kućanstva, sposobnost kojom se ono nosi s iznenadnim šokovima u opskrbi hranom naziva se *prilagodljivi kapacitet*. Ibok i sur. (2019) navode da kućanstva koja imaju široko dostupne resurse imaju i bolje izgleda da se nose s potencijalnim izazovima u opskrbi hranom. Također smatraju da kućanstva koja su na rubu prehrambene nesigurnosti i imaju slabija sredstva čak i uz dostupne resurse mogu biti neuspješna u osiguranju adekvatne količine i kvalitete hrane. Izvore rizika moguće je promatrati s obzirom na mikro razinu, koja uključuje čimbenike koji se mogu javiti na osobnoj i obiteljskoj razini, mezo razinu, koja uključuje razinu zajednice i društva, i makro razinu, koja uključuje čimbenike na globalnoj razini (Tablica 5.).

Tablica 5. Mogući izvori rizika od prehrambene nesigurnosti

Čimbenici	Mikro	Mezo	Makro
Prirodni		Padaline, odroni, vulkanske erupcije.	Potresi, poplave, suše, udari vjetra.
Zdravlje	Bolesti, ozljede, invalidnost.	Epidemije.	
Životni ciklus	Rođenje, starost, smrt.		
Društveni	Kriminal, nasilje u obitelji.	Terorizam, kriminalne skupine.	Građanski sukobi, ratovi, društvena previranja.
Ekonomski	Nezaposlenost, poslovni neuspjeh, loša žetva.	Preseljenje.	Loša platna bilanca, financijske krize, trgovinski šokovi.
Politički	Etnička diskriminacija.	Pobune.	Neuspjeh u društvenom napretku uzrokovan lošom politikom, državni udari.
Okolišni		Onečišćenje okoliša, krčenje šuma.	

Izvor: Sassi (2018) prema Holzman i Jorgenson (2001)

Sassi (2018) navodi tri vrste strategija nošenja s rizicima od prehrambene nesigurnosti: strategije prevencije rizika, strategije nošenja s rizikom te strategije smanjenja štete od rizika. Strategije prevencije rizika smanjuju ili preveniraju mogućnost pojave rizika te uključuju politike koje se tiču makroekonomije, zaštite okoliša, zdravstva i obrazovnog sustava. Nadalje, strategije nošenja s rizikom uključuju pomoć osobama s prehrambenom nesigurnosti i kućanstvima u nošenju s rizičnim događajem, ponajprije kroz pružanje socijalne pomoći, subvencioniranje životnih troškova i dobrotvorne pomoći. Strategije smanjenja štete od rizika pak umanjuju negativne posljedice rizičnog događaja tako što se oslanjaju na to da ljudi u potrebi ulažu svoj kapital (ponajviše financijski) kako bi ojačali svoju otpornost na mogući rizičan događaj.

Razumijevanje ranjivosti na prehrambenu nesigurnost omogućuje razvoj strategija koje će integracijom političkih, ekonomskih, socijalnih, ekoloških i drugih mjera smanjiti rizike od prehrambene nesigurnosti s kojima se svakodnevno suočavaju određeni pojedinci, kućanstva i zajednice diljem svijeta.

3. PREHRAMBENA (NE)SIGURNOST I RIZIK OD SIROMAŠTVA: KONCEPTUALNA POVEZANOST I EMPIRIJSKA PERSPEKTIVA

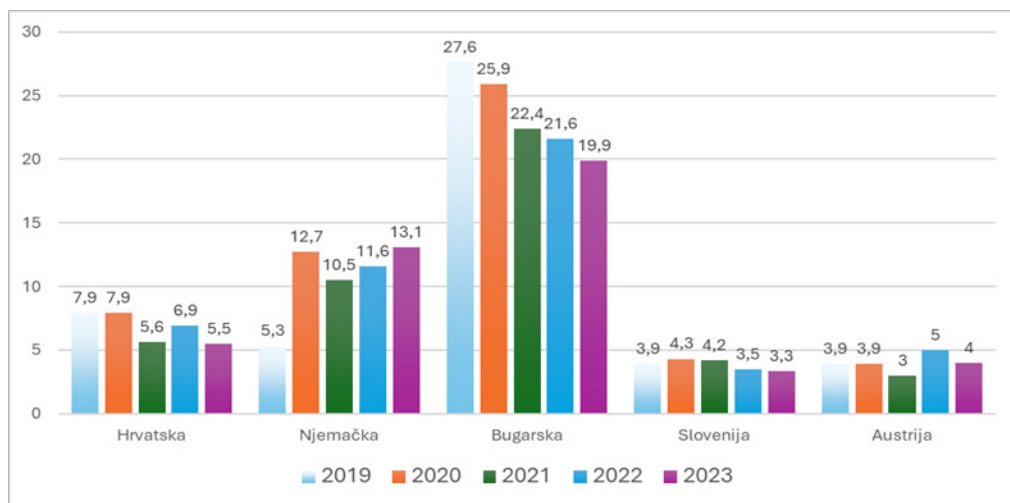
Prehrambena nesigurnost uzrokovana je siromaštvom, a ne nedostatkom hrane, navodi Gonzalez (2014). I Debebe i Zekarias (2020) govore o utjecaju siromaštva i nejednakosti u raspodjeli dohotka na pogoršanje prehrambene nesigurnosti u Etiopiji, zemlji koju uzimaju za primjer. Drewnowski (2022) ističe kako prehrambena nesigurnost ima svoj ekonomski izvor, odnosno više stope prehrambene nesigurnosti bilježe se među kućanstvima koja žive u dohodovnom siromaštvu. Penne i Goedeme (2021) smatraju kako se u navedenoj kategoriji najčešće nalaze kućanstva s nižim prihodima te stoga moraju pribjegavati manje zdravim opcijama prehrane što ih dovodi u rizik od prehrambene nesigurnosti.

Empirijska analiza prehrambene (ne)sigurnosti oslanja se na ekonomsko gledište, a prati financijsko siromaštvo te životni standard kroz uvid u ekonomski status pojedinca i/ili kućanstva. Naime, važnost životnog standarda u osiguranju prehrambene sigurnosti očituje se i u revidiranoj definiciji prehrambene sigurnosti dane od strane FAO-a, pri čemu se naglašava i zdravstvena komponenta života.

U nastavku se prikazuje postotak stanovništva u pet izabranih zemalja Europske unije – Hrvatskoj, Njemačkoj, Bugarskoj, Sloveniji i Austriji, a koji si ne može priuštiti obrok s crvenim mesom, piletinom, ribom ili vegetarijanskim ekvivalentom svaki drugi dan (izraženo u postotku). Podaci se odnose na razdoblje od 2019. do 2023. godine

(Grafikon 1.). Navedene zemlje predstavljaju različite socioekonomske kontekste unutar Europske unije i pružaju mogućnost usporedbe između Hrvatske i njezinih ekvivalentno ili ekonomski razvijenijih zemalja. U Bugarskoj je u 2019. godini čak 27,6 % stanovništva bilo pogođeno nemogućnošću prehrane adekvatnom hranom, da bi uz padajući trend u 2023. godini ovaj problem i dalje pogađao 19,9 % stanovništva. Iako je trend smanjenja pozitivan, postotak je i dalje iznimno visok u usporedbi s ostalim promatranim zemljama. Slovenija pak u kontinuitetu bilježi nizak postotak stanovništva koje si ne može priuštiti adekvatan obrok, a on je u 2019. godini iznosio 3,9 %, a u 2023. godini 3,3 %. Austrija pokazuje blage varijacije u postotku stanovništva koje si ne može priuštiti adekvatan obrok, ali niskih razina u cjelokupnom promatranom razdoblju, od 3,9 % do 4 % u 2023. godini. Podaci pokazuju kako je u Hrvatskoj postotak pao sa 7,9 % u 2019. godini na 5,5 % u 2023. godini, što ukazuje na poboljšanje mogućnosti stanovništva da si priušti adekvatan tip prehrane. U Njemačkoj je vidljivo znatno povećanje nemogućnosti adekvatne prehrane jer je 2019. godine postotak iznosio 5,3 % da bi se od 2020. godine postupno povećavao i u 2023. godini iznosio čak 13,1 %. Ovaj nagli rast vrlo je vjerojatno povezan s pandemijom bolesti COVID-19 koja je uzrokovala zatvaranja škola, vrtića, banaka hrane i javnih kuhinja, ali i s rastom cijena hrane i prehrane (Scientific Advisory Board on Agricultural Policy, Food and Consumer Health Protection at the BMEL, 2023). U promatranim zemljama vidljiv je širok negativan utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na dostupnost i mogućnost opskrbe stanovništva adekvatnom hranom. No značajan utjecaj na priuštivost hrane također ima stabilnost i razvijenost ekonomskih i socijalnih politika pojedine zemlje (Quareshi i sur., 2015).

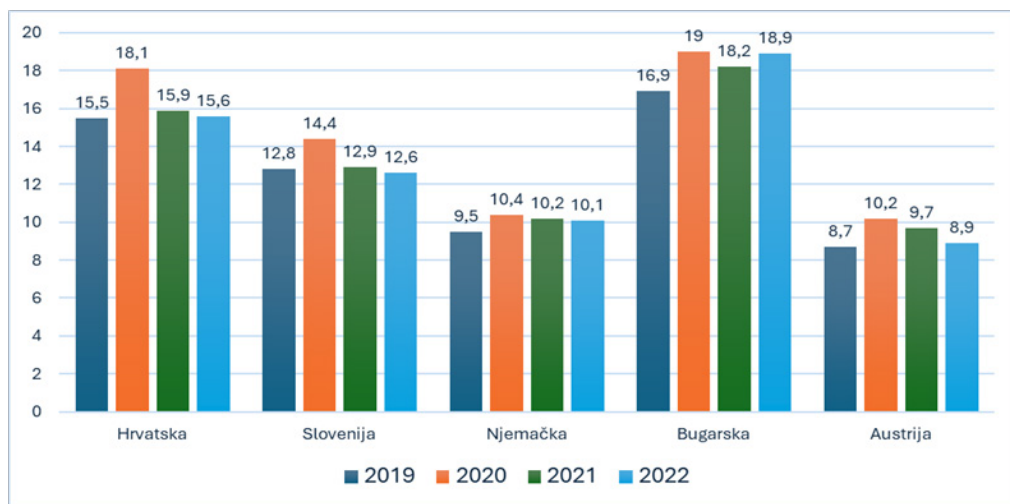
Grafikon 1. Nemogućnost konzumiranja obroka s crvenim mesom, piletinom, ribom (ili vegetarijanskim ekvivalentom) svaki drugi dan (u %)

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (ilc_mdes03)

Russell i suradnici (2018) smatraju kako podaci o finalnoj potrošnji kućanstva na hranu mogu pružiti vrijedan uvid u stanje prehrambene sigurnosti zemlje te s obzirom na stopu potrošnje na hranu država može donositi interventne mjere za podizanje razine prehrambene sigurnosti. Stoga se nadalje kompariraju troškovi finalne potrošnje kućanstva na hranu u pet izabranih zemalja (Hrvatska, Slovenija, Njemačka, Bugarska, Austrija) za razdoblje od 2019. do 2022. godine (podaci za 2023. nisu dostupni). U svim promatranim zemljama evidentan je porast troškova finalne potrošnje kućanstava na hranu u vremenu pandemije bolesti COVID-19 (2020. godina u odnosu na 2019. godinu). Iz usporedbe podataka za 2019. godinu sa zadnje dostupnim podacima za 2022. godinu, zamjećuje se da je uz rast od 2 postotna boda najveće povećanje troškova finalne potrošnje na hranu imala Bugarska, dok je najmanje povećanje troškova na hranu od 0,1 postotnog boda zabilježeno u Hrvatskoj (s 15,5 % na 15,6 % u 2022. godini). Slovenija je pak zemlja u kojoj je došlo do pada troškova finalne potrošnje na hranu za 0,2 postotna boda.

Grafikon 2. Troškovi finalne potrošnje kućanstva na hranu (%)

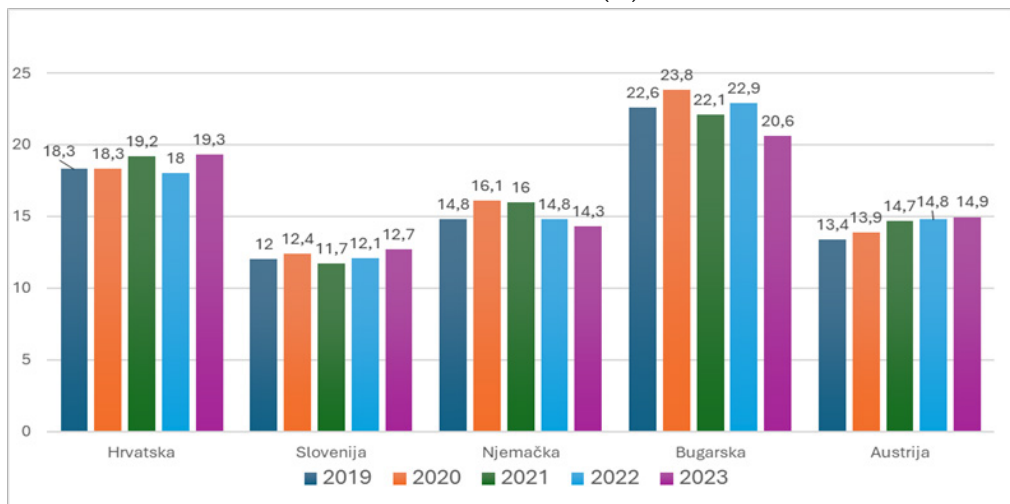

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (nama_10_co3_p3)

S obzirom na (uglavnom) povećanje iznosa finalne potrošnje kućanstva na hranu u četverogodišnjem razdoblju, može se zaključiti kako je u istom razdoblju vjerojatno rastao i rizik od siromaštva u četiri zemlje. Smatra se da su osobe s rizikom od siromaštva osobe čiji je raspoloživi dohodak manji od 60 % srednje vrijednosti (medijana) ekvivalentnoga raspoloživog dohotka svih osoba. Među promatranim zemljama najviša stopa rizika od siromaštva zabilježena je za Bugarsku, i to za cijelo razdoblje promatranja (Grafikon 3.). U Hrvatskoj je postotak stanovništva s rizikom od siromaštva u 2019. godini iznosio 18,3 %, dok je u 2023. godini porastao na 19,3 %. Slovenija također bilježi blagi porast rizika od siromaštva, s 12 % u 2019. godini na 12,7 % u 2023.

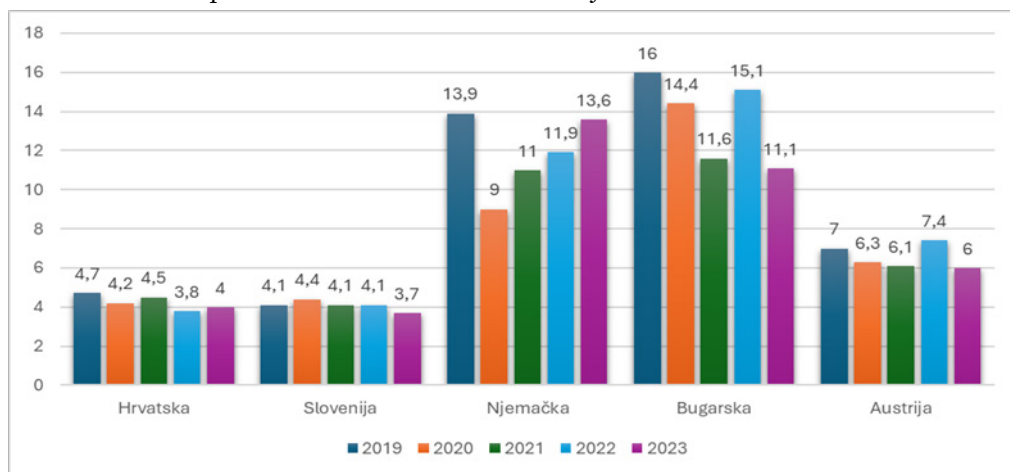
godini. U Austriji je također došlo do povećanja s 13,4 % u 2019. godini na 14,9 % u 2023. godini. U Njemačkoj se pak stopa rizika od siromaštva s 14,8 % u 2019. smanjila na 14,3 % u 2023. godini, a u Bugarskoj je također smanjena u 2023. godini na 20,6 % u odnosu na 2019. godinu i 22,6 %, no i dalje je najviša među promatranim zemljama. Uzimajući u obzir visoku stopu rizika od siromaštva u Bugarskoj i Hrvatskoj, može se zaključiti kako ovim dvjema zemljama manjkaju učinkovitije ekonomske, financijske i prije svih drugih socijalne mjere kojima bi se spustio postotak stanovništva s rizikom od siromaštva i ojačala prehrambena sigurnost stanovništva.

Grafikon 3. Stanovništvo s rizikom od siromaštva (%)

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (tessi010)

Na porast stope rizika od siromaštva može utjecati i rast troškova života, odnosno trošak hrane, odjeće, stanovanja i energije. Rast troškova života dodatno opterećuje siromašnija kućanstva, a poskupljenje hrane dovodi do promjena u strukturi prehrane i pribjegavanju jeftinijim i nutritivno siromašnijim obrocima koji mogu povećavati zdravstvene rizike (Stone i sur., 2024). Seo i Park (2021) navode kako će kućanstva, pogotovo ona koja ne posjeduju vlastitu nekretninu, smanjivati kućni proračun za hranu kako bi podmirili troškove stanovanja. Stoga je jasno kako postoji i negativni utjecaj preopterećenosti troškovima stanovanja na prehrambenu sigurnost pojedinca i kućanstva. Među promatranim zemljama najviša preopterećenost troškovima stanovanja postoji u Bugarskoj iako je stopa pala za 4,9 postotnih bodova u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, ali i u Njemačkoj gdje je s 13,6 postotnih bodova u 2023. godini nadmašila čak i stanje u Bugarskoj (Grafikon 4.). Ipak, u Njemačkoj je u 2019. godini postotak preopterećenosti troškovima stanovanja iznosio 13,9 %, a u 2023. godini nešto manje – 13,6 %.

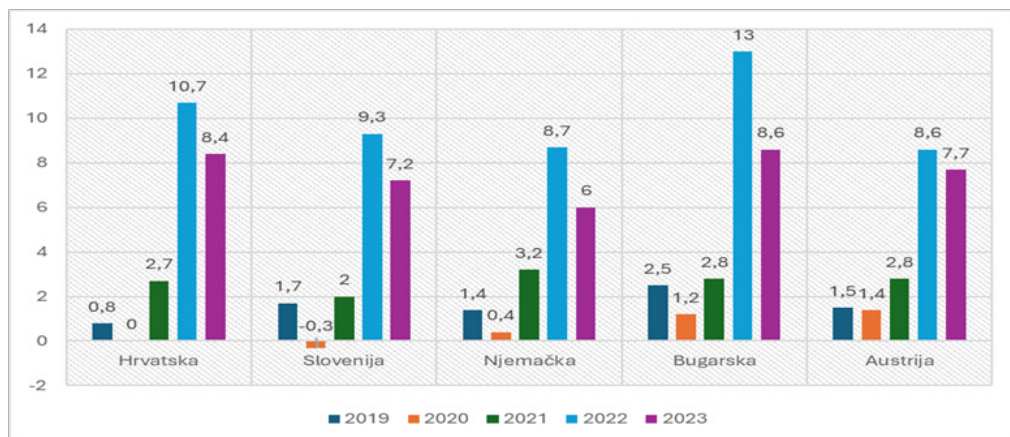
Grafikon 4. Preopterećenost troškovima stanovanja (%)

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (ilc_lvho07a)

U Hrvatskoj je postotak preopterećenosti troškovima stanovanja u 2019. godini iznosio 4,7 %, a u 2023. godini 4 %. Slovenija tijekom cijelog promatranog razdoblja bilježi stabilan postotak preopterećenosti troškovima stanovanja, no ipak je u 2023. godini postotak pao na 3,7 % u odnosu na 2019. godinu i 4,1 % (Grafikon 4.).

Prema kriteriju kretanja stope inflacije u usporedbi 2019. godine u odnosu na 2023. godinu, među promatranim zemljama najveća promjena stope prosječne godišnje inflacije zabilježena je u Hrvatskoj, gdje je inflacija porasla za 7,6 postotnih bodova, dok je najmanja promjena zabilježena u Njemačkoj gdje je inflacija porasla za 4,6 postotnih bodova. Generalno gledajući, u cjelokupnom promatranom razdoblju najviša prosječna godišnja stopa inflacije u svim promatranim zemljama zabilježena je u 2022. godini, ali s ipak najvišom stopom inflacije u Bugarskoj od 8,6 posto u 2023. godini.

Grafikon 5. Prosječna godišnja stopa inflacije – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HIPC)

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (tec00118)

Visoka stopa inflacije u navedenom razdoblju povezuje se uglavnom s izbijanjem rata u Ukrajini u veljači 2022. godine. Nadalje, pri analizi cijena hrane prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena u izabranim pet zemalja (Grafikon 6.) Karagoz i Kandemir (2023) početak rata u Ukrajini smatraju najznačajnijim generatorom rastućih cijena hrane, kao i poremećaja u lancu opskrbe hranom u mnogim zemljama. To potvrđuju i podaci koji ukazuju na izniman rast cijena hrane u svim promatranim zemljama upravo u 2022. godini, a trend rasta cijena hrane zabilježen je u svim zemljama u razdoblju između 2019. i 2023. godine. Među promatranim zemljama najveći porast cijena hrane zabilježen je u Bugarskoj, gdje je rast indeksa bio 58,62, dok je najmanje kretanje zabilježeno u Austriji u kojoj je indeks porastao za 28,28. U Bugarskoj je u 2019. godini indeks bio najviši, a kao takav se zadržao u odnosu na preostale zemlje (Grafikon 6.).

Grafikon 6. Cijene hrane – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (2015=100)

Izvor: izradili autori prema podacima Eurostata (prc_hicp_aind)

U skladu s rezultatima analiza iz prezentiranih grafikona kao i izvješća o stanju prehrambene sigurnosti FAO-a iz 2023. godine, vidljivo je kako Bugarska pokazuje znatan porast rasprostranjenosti teške prehrambene nesigurnosti, s 1,9 % u razdoblju od 2017. do 2019. godine na 3,5 % u razdoblju od 2020. do 2022. godine. Za isto razdoblje porasla je i umjerena prehrambena nesigurnost, s 12,5 % na 15,8 %. Ovaj rast teške i umjerene prehrambene nesigurnosti može se objasniti visokim troškovima prehrane i stopom inflacije (prikazanih u ranijim grafikonima) te posljedičnim dodatnim opterećenjem za kućne proračune. U Hrvatskoj je teška prehrambena nesigurnost za razdoblje od 2017. do 2019. godine porasla s 0,9 % na 1,9 % u razdoblju od 2020. do 2022. godine, dok je umjerena prehrambena nesigurnost blago pala s 11,4 % na 9,7 %. Ovaj pad može se povezati s manjim padom finalnih troškova kućanstva za hranu, ali stope obje prehrambene nesigurnosti i dalje su iznad prosjeka EU-27 i Ujedinjene Kraljevine za razdoblje od 2020. do 2022. godine – za tešku prehrambenu nesigurnost europski prosjek je 1,8 %, dok je za umjerenu prehrambenu nesigurnost prosjek 6,6 %. Konkretna primjena kriterija iz Tablice 2. (lokalna razina) upućuje kako je na lokalnoj razini u Hrvatskoj vjerojatno prisutno sve više čimbenika koji negativno utječu na prehrambenu sigurnost stanovništva. Primjerice, županije istočne Hrvatske pogođene su deagrarizacijom, odnosno procesom napuštanja poljoprivredne proizvodnje (odseljavanje stanovništva, starenje stanovništva), što dovodi do porasta ovisnosti o vanjskim izvorima hrane. Urbanizacija na nacionalnoj razini pogoršava stanje jer je dovela do (pre)napučenosti gradova i opterećenosti infrastrukture (prometna, zdravstvena itd.), a što utječe na smanjenje kva-

litete javnih usluga. Isto tako je na globalnoj razini utjecaj raznorodnih gospodarskih, socijalnih i drugih mjera u svezi s pandemijom bolesti COVID-19 doveo do znatnog poremećaja u opskrbi hranom i dostupnosti hrane, što nije mimoišlo ni hrvatsko tržište prehrambenih proizvoda. Smanjenje domicilne poljoprivredne proizvodnje pojedinih ratarskih, stočarskih i povrtnih proizvoda kao posljedice nepovoljnih vremenskih okolnosti vjerojatno je snažno utjecalo na rast cijena hrane u Hrvatskoj.

Tablica 6. Rasprostranjenost umjerene i teške prehrambene nesigurnosti (u %)

Država	Teška prehrambena nesigurnost			Umjerena prehrambena nesigurnost		
	2017.–2019.	2019.–2021.	2020.–2022.	2017.–2019.	2019.–2021.	2020.–2022.
Bugarska	1,9 %	2,9 %	3,5 %	12,5 %	15,5 %	15,8 %
Hrvatska	0,9 %	1,6 %	1,9 %	10 %	11,4 %	9,7 %
Austrija	1,1 %	1,3 %	1,6 %	3,6 %	3,3 %	4,3 %
Njemačka	0,7 %	1,1 %	1,4 %	3,5 %	3,5 %	3,8 %
Slovenija	0,5 %	0,6 %	0,9 %	10,2 %	7,4 %	7 %
EU-27 i Ujedinjena Kraljevina	1,2 %	1,5 %	1,8 %	6,3 %	6,3 %	6,6 %

Izvor: izradili autori prema podacima FAO (2023)

Što se tiče ostalih promatranih zemalja, u Austriji je teška prehrambena nesigurnost narasla s 1,1 % u periodu od 2017. do 2019. godine na 1,6 % u periodu od 2020. do 2022. godine. Umjerena prehrambena nesigurnost u istim je razdobljima također porasla s 3,6 % na 4,3 %. Iako su troškovi hrane relativno stabilni, postojeća inflacija cijena hrane upućuje na dodatni oprez u vezi s procjenom rasprostranjenosti prehrambene nesigurnosti. Njemačka pak bilježi rast teške prehrambene nesigurnosti, s 0,7 % u razdoblju od 2017. do 2019. godine na 1,4 % u razdoblju od 2020. do 2022. godine. Porasla je i umjerena prehrambena nesigurnost s 3,5 % na 3,8 %, ali među promatranim zemljama Njemačka ima najniži postotak raširenosti umjerene prehrambene nesigurnosti među stanovništvom. Dok su troškovi finalne potrošnje na hranu u Njemačkoj relativno niski u usporedbi s drugim zemljama, snažan rast cijena hrane može utjecati na širenje prehrambene nesigurnosti (samo su pekarski proizvodi od 2019. godine do 2023. godine poskupjeli za 34,3 %). U Sloveniji teška prehrambena nesigurnost je narasla s 0,5 % u razdoblju od 2017. do 2019. godine na 0,9 % u razdoblju od 2020. do 2022. godine, no umjerena prehrambena nesigurnost smanjena je s 10,2 % na 7 %. Od svih analiziranih zemalja Slovenija ima najnižu stopu teške prehrambene nesigurnosti, a to se može dijelom objasniti i niskim stopama preopterećenosti troškovima stanovanja kojima (ni)je izloženo slovensko stanovništvo.

4. ANALIZA STOPE RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA TIPU KUĆANSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ (2017. – 2020.)

Prehrambena nesigurnost i rizik od siromaštva kauzalitetno su povezani – što je viša stopa rizika od siromaštva u određenom tipu kućanstva, viša je i stopa potencijalnog rizika od prehrambene nesigurnosti za isto kućanstvo. Analizirajući stopu rizika od siromaštva u kućanstvima u kojima postoji jedno ili više uzdržavane djece za razdoblje od 2017. do 2020. godine u Republici Hrvatskoj, zamjetno je da je s najvećim rizikom od siromaštva tip kućanstva *jednog roditelja s jednim ili više uzdržavane djece* (Tablica 7.). U 2017. godini stopa rizika od siromaštva za navedeni tip kućanstva iznosila je 37,2 %, dok je najniža stopa u 2017. godini prema riziku od siromaštva zabilježena za tip kućanstva *dvije odrasle osobe s dvoje uzdržavane djece*. Iako je u promatranom razdoblju od 2017. do 2020. godine tip kućanstva *jednog roditelja s jednim ili više uzdržavane djece* imao najvišu stopu rizika od siromaštva, primjetno je da je ipak zabilježen trend smanjenja rizika od siromaštva za ovaj tip kućanstva. Tako je stopa rizika od siromaštva navedenog tipa kućanstva *jednog roditelja s jednim ili više uzdržavane djece* u 2020. godini iznosila 30,5 %. S obzirom na aktualnu situaciju u kojoj je 2023. godine broj razvedenih brakova na 1.000 sklopljenih iznosio 254,7 (prema Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske), potrebno je voditi računa o potencijalnoj opasnosti od rasta kućanstava u kategoriji *jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece* i kreirati adekvatne socijalne i druge mjere koje bi za ovaj tip kućanstva osigurale kontinuirani padajući trend rizika od siromaštva. Uz tip kućanstva jednog roditelja s jednim ili više uzdržavane djece, najviša stopa rizika od siromaštva zabilježena je kod tipa kućanstva *jednočlano kućanstvo, osoba u dobi od 65 ili više godina* – u 2017. godini kod ovog tipa kućanstva zabilježena je rastuća stopa rizika od siromaštva od 47,8 %, a u 2020. godini od čak 52,1 % (Tablica 7.).

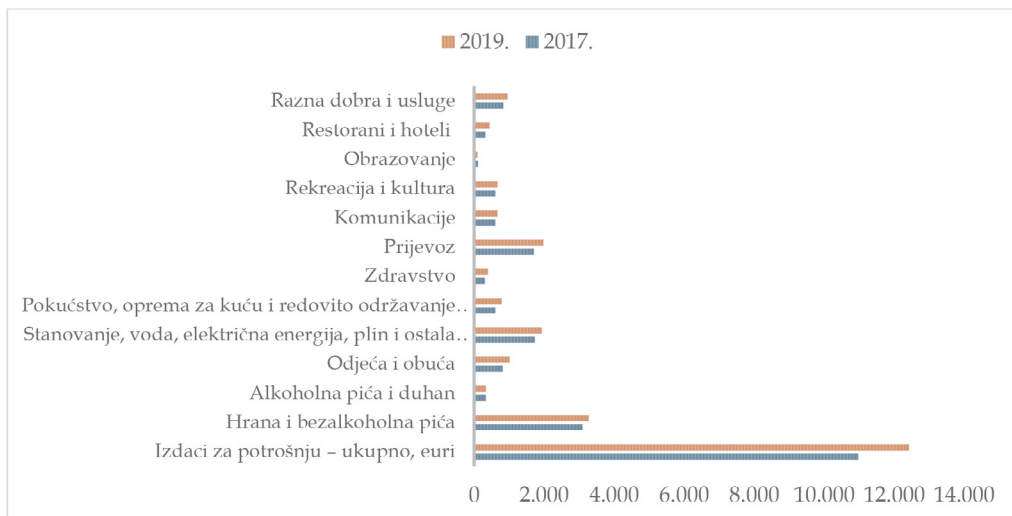
Tablica 7. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (2017. – 2020. godine)

Tip kućanstva	2017.	2018.	2019.	2020.
Kućanstva bez uzdržavane djece	22,1	21,7	21,8	22,4
Jednočlano kućanstvo	44,7	44,4	44,7	45,1
-muškarci	39,5	36,5	37,6	35,6
-žene	47,6	48,9	48,7	50,4
Jednočlano kućanstvo, osoba mlađa od 65 godina	39,6	38,4	35,4	33,6
Jednočlano kućanstvo, osoba u dobi od 65 ili više godina	47,8	48,1	50,3	52,1
Dvije odrasle osobe	22,7	21,6	23,2	24,2
Dvije odrasle osobe, obje mlađe od 65 godina	19,8	18,5	17,3	17,4
Dvije odrasle osobe, barem jedna u dobi od 65 ili više godina	24,6	23,5	26,9	28,2
Dvije ili više odraslih osoba	16,9	16,5	16,6	17,2
Tri ili više odraslih osoba	11,9	12,1	10,6	10,9
Kućanstva s uzdržavanom djecom	18,1	17,0	15,0	14,6
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	37,2	36,7	33,8	30,5
Dvije odrasle osobe s jednim uzdržavanim djetetom	15,7	12,5	10,4	11,1
Dvije odrasle osobe s dvoje uzdržavane djece	10,7	9,5	8,9	9,3
Dvije odrasle osobe s troje ili više uzdržavane djece	31,3	31,1	25,6	23,1
Dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	17,3	16,4	14,3	14,0
Tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	17,5	17,1	15,6	14,7

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2021)

Uzimajući u obzir monetarno siromaštvo temeljeno na stopi rizika od siromaštva djece do 17 godina prema dobi i spolu (prema tri dobne skupine: djeca od 0 do 5 godina; djeca od 6 do 11 godina te djeca od 12 do 17 godina) za razdoblje od 2017. do 2020. godine, evidentno je kako s povećanjem dobne skupine, raste i stopa rizika od siromaštva za djecu. Valja također istaknuti vidljiv rast troškova života, ne samo prema subjektivnoj perspektivi potrošača nego i prema službenim statističkim podacima za Republiku Hrvatsku. Oni su vidljivi iz usporedbe dostupnih podataka o potrošnji prema prosjeku kućanstava, a za posljednje dvije dostupne godine (2017. i 2019.) (Grafikon 7.).

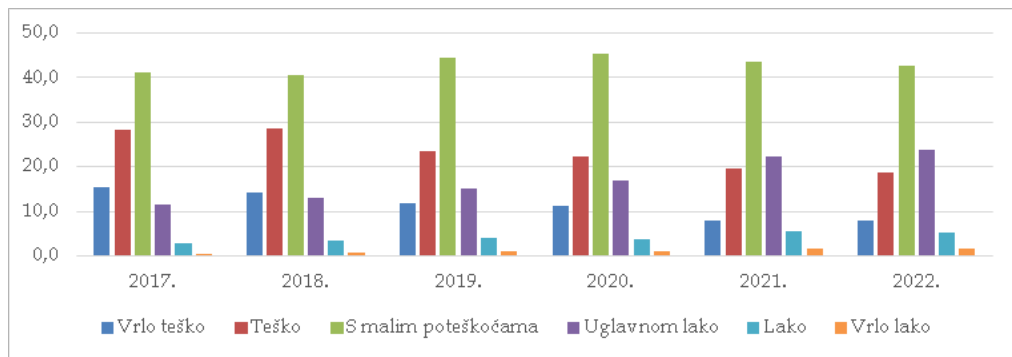
Grafikon 7. Izdaci za potrošnju prema prosjeku po kućanstvu, u eurima, u Republici Hrvatskoj (2017. i 2019. godine)

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2022)

Evidentno je kako su prosječni izdaci za potrošnju kućanstva porasli za sve kategorije potrošnje, osim za obrazovanje. Promatrajući nastavno kategoriju u kojoj se ispitivala mogućnost *sposobnost „spajanja kraja s krajem“*, i dalje je vidljiv visok postotak u određenim kategorijama potrošnje (Grafikon 8.).

Grafikon 8. Sposobnost „spajanja kraja s krajem“ od 2017. do 2022. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2022)

Od ukupno šest kategorija „sposobnost ‘spajanja kraja s krajem’“ – *vrlo teško*, *teško*, *s malim poteškoćama*, *uglavnom lako*, *lako*, *vrlo lako* – vidljive su pozitivne promjene u svim kategorijama uspoređujući 2017. godinu s 2022. godinom, osim u kategoriji *sposobnosti „spajanja kraja s krajem“ s malim poteškoćama* koja je ostala gotovo na istoj razini postotka

(41,2 % u 2017. godini u odnosu na 42,7 % u 2022. godini). Naime, u kategoriji *vrlo teško* i *teško* „spajanje kraja s krajem“ vidljivo je poboljšanje u vidu snažnog smanjenja (s 15,5 % u 2017. godini na 8,0 % u 2022. godini; 28,4 % u 2017. godini na 18,6 % u 2022. godini). Kada je riječ o kategorijama *uglavnom lako*, *lako* i *vrlo lako*, riječ je također o pozitivnoj promjeni, u ovom slučaju povećanja postotka sposobnosti „spajanja kraja s krajem“ (respektivno 11,5 % u 2017. godini na 23,9 % u 2022. godini; 2,8 % u 2017. godini na 5,2 % u 2022. godini te 0,5 % u 2017. godini na 1,5 % u 2022. godini). Ipak, iako je riječ o pozitivnom trendu smanjenja nesposobnosti „spajanja kraja s krajem“, navedeni postotci i dalje trebaju brinuti nositelje ekonomske politike i sve druge (ne) formalne zagovaratelje pozitivnih društvenih promjena, a struka koju je u tom smislu potrebno istaknuti, svakako je socijalni rad. Naime, kako ističu Kaiser i sur. (2015), socijalni radnik treba imati znanja i vještine kojima će prepoznavati i rješavati probleme prehrambene nesigurnosti na više razina. Socijalni radnik može imati ključnu ulogu u osiguravanju prehrambene sigurnosti svojih korisnika: od identifikacije prehrambenih potreba korisnika, pružanja podrške do zagovarivanja i edukacije. Naime, socijalni radnik ima široko područje djelovanja kako bi osigurao prehrambenu sigurnost korisnicima njegovih usluga. Kroz procjenu potreba zajednice i analizu socioekonomskih čimbenika, zdravstvenog stanja i obrazovanja korisnika, socijalni radnik može identificirati pojedince ili obitelji s rizikom od prehrambene nesigurnosti. Brasseur i sur. (2015) smatraju kako se kroz procjenu potreba potrebno osvrnuti na percepciju prehrambene sigurnosti zajednice koja se promatra, koliko je zajednica upućena u postojanje resursa koji su dostupni za realizaciju prehrambene sigurnosti, koliko ti i takvi resursi odgovaraju potrebama zajednice te postoji li potreba za jačanjem postojećih resursa. Nadalje, socijalni radnik u direktnom radu s korisnicima pruža podršku tako što razvija individualizirane planove koji uključuju savjete o upravljanju kućnim proračunom, edukaciju o zdravoj prehrani te suradnju s lokalnim udrugama kako bi osigurao raspodjelu resursa onim najpotrebitijim. Kaiser i Cafer (2018) navode da s obzirom na širok raspon potencijalnih znanja socijalni radnik može surađivati s drugim stručnjacima i pružati im adekvatne informacije i preporuke o dostupnosti različitih programa za jačanje prehrambene sigurnosti te tako omogućiti korisniku pomoć raznorodnih stručnih službi. Štoviše, socijalni radnik koristi vještinu zagovarivanja kako bi potaknuo promjenu javnih politika koje se tiču prehrambene sigurnosti, a to može uključivati npr. apeliranje na povećanje minimalnih plaća, visinu socijalnih plaćanja i proširenje socijalnih usluga. Kaiser i Cafer (2018) misle kako socijalni radnik mora djelovati kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini, kao i sudjelovati u organizaciji nacionalnih programa koji se tiču jačanja prehrambene sigurnosti. Dakle, uloga je socijalnog radnika zaštita siromašnih obitelji kroz stvaranje jednakih uvjeta za život koje imaju obitelji bez rizika od siromaštva, npr. kao dio multidisciplinarnog tima može educirati stanovništvo o važnosti nutritivno bogate prehrane te surađivati sa školama, zdravstvenim ustanovama i nevladinim udrugama u širenju svijesti i edukaciji o problemu prehrambene nesigurnosti.

Kada je riječ o teorijama socijalnog rada u kontekstu prehrambene (ne)sigurnosti, potrebno je shvatiti kompleksnost samog koncepta – model socijalne empatije te teorije ekoloških sustava, kao i utvrditi na koji način se primjenom tih teorija može pomoći korisniku socijalnih usluga. Model socijalne empatije zasniva se na potrebi za razvijanjem empatije u društvu prema potrebitim osobama u zajednici. Miller i Thomas (2020) navode kako je ovaj pristup razvijen radi smanjenja nejednakosti u društvu i to tako što će se pri razvoju javnih politika promovirati jednakost svih slojeva društva. Teorija pak ekoloških sustava osobu promatra na nekoliko razina i kroz *mikro*, *mezo*, *makro*, *egzo* i *krono* sustav. U kontekstu prehrambene sigurnosti mikro sustav je neposredno okruženje osobe na koji mogu utjecati prihodi obitelji, prehrambene navike, dostupnost trgovina s prehrambenim proizvodima itd. Mezo sustav se odnosi na interakciju različitih mikro sustava, primjerice suradnja lokalne zajednice i dobrotvornih udruga može osigurati pristup nutritivno kvalitetnoj hrani. Egzo sustav označava šire društvene uvjete koji utječu na osobu iako ona nije uključena u njih, primjerice ekonomske politike koje utječu na dohodak obitelji i sposobnost osobe da si priušti hranu. Makro sustav odnosi se na kulturne norme i propise koji se referiraju na šire društveno okruženje, primjerice na vladine programe i politike potpore socijalno ugroženim skupinama stanovništva. Posljednji krono sustav odnosi se na promjene koje se događaju kroz vrijeme, primjerice ekonomske krize koje mogu utjecati na adekvatan pristup i dostupnost hrane. Barnett i sur. (2019) smatraju da primjenom ove teorije u praksi socijalni radnik može identificirati koji su koraci potrebni kako bi se korisniku osigurali životni uvjeti u kojima prevladava prehrambena sigurnost. Nadalje, u kontekstu socijalnog rada i prehrambene sigurnosti teorija osnaživanja (Himmelheber, 2014) govori o potrebi osnaživanja korisnika socijalnih usluga na stjecanje znanja za samostalno razvijanje vještina potrebnih za prehranu obitelji nutritivnom i sigurnom hranom i korištenje dostupnih usluga u zajednici od kojih obitelj može imati koristi.

5. ZAKLJUČAK

U svim društvima svijeta prehrambena sigurnost postaje sve važniji izazov povezan s realizacijom prava na hranu, kretanjima industrijske poljoprivrede, jačanja ekoloških problema i rastućih nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva. Koncept prehrambene (ne)sigurnosti nudi smjernice za efikasnije djelovanje nacionalnih vlada i ulaganja javnih resursa u osiguravanje prehrambene sigurnosti stanovništva. Prehrambena sigurnost ne proizlazi samo iz jačanja poljoprivredno-prehrambene proizvodnje, već i od snaženja javnih politika i društvenih institucija zaduženih za rješavanje problematike prehrambene sigurnosti.

Rezultati analize izabranih indikatora koji su vezani uz stupanj prehrambene (ne)sigurnosti te promjena u životnom standardu u promatranom razdoblju od 2019. do

2022. godine ukazuju na povećanje problema kad je posrijedi osiguranje prehrambene sigurnosti stanovništva. Iako je u promatranom razdoblju najviši stupanj prehrambene nesigurnosti utvrđen za Bugarsku u odnosu na druge izabrane zemlje – Austriju, Hrvatsku, Njemačku i Sloveniju – rezultati za Hrvatsku, iako nešto ne i u znatnoj mjeri bolji te se i Hrvatska suočava s problemom prehrambene nesigurnosti svojih građana. Na smanjenje prehrambene nesigurnosti stanovništva moguće je utjecati, uz druge mjere, i primjenom nekoliko navedenih mjera:

- ekonomsko osnaživanje – aktivne mjere participacije i osnaživanja stanovnika za pokretanje i sudjelovanje u vlastitom poduzetništvu, npr. osnaživanje samozapošljavanja
- omogućavanje stanovništvu širi pristup savjetodavnim uslugama povezanih s ostvarivanjem prava na hranu, a kako bi se smanjila nedovoljna informiranost građana o načinima smanjenja siromaštva i osiguranja prehrambene sigurnosti, primjerice dva sata na tjedan unutar radnog vremena javnih institucija specijaliziranih samo za savjetodavne usluge
- provođenje besplatnih edukacija i radionica o financijskoj pismenosti i upravljanju kućnim proračunom radi osiguranja dostatnih sredstava kojima bi se osigurala prehrambena sigurnost pojedinca i obitelji
- uvođenje predmeta/kolegija u školske kurikule koji podučavaju o važnosti konzumacije nutritivno bogate hrane te osiguravanje nutritivno bogate i zdrave hrane u školskom boravku, s ciljem odgoja najmlađih skupina stanovništva kako bi se utjecalo na pozitivne promjene prema zdravim oblicima prehrane te stekla navika konzumacije nutritivno bogate hrane
- organiziranje radionica o uzgajanju voća i povrća na vlastitim proizvodnim resursima (ako ih korisnik ima) radi stjecanja stvarnih vještina uzgajanja proizvoda za vlastitu prehranu uz nužan aktivan angažman sudionika
- pružanje potpore roditelju koji uzdržava jedno ili više djece kroz npr. mjere prekvalifikacije, a kako bi se podignula radna osposobljenost roditelja i povećala njegova mogućnost participacije na tržištu rada uz rast osobnog dohotka itd.

Razdoblja ekonomskih kriza izazovna su na brojnim razinama društvene organizacije, a posebno u kontekstu osiguravanja osnovnih prehrambenih potreba stanovništva. Stoga je jasno kako je nužno osigurati ekonomsku održivost uz stabilno gospodarstvo bez visokih stopa inflacije i ratova koji u znatnoj mjeri remete funkcioniranje lanaca opskrbe i tržište nutritivno bogatih i sigurnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, kao i potencijalne pozitivne eksternalije takvog snažnog gospodarstva. Posebnu pozornost treba posvetiti djeci kao jednoj od najranjivijih skupina kroz njihovu zaštitu od siromaštva, a putem socijalnih transfera u skladu s tipom kućanstva u kojem žive, poseb-

no ako je riječ o kućanstvu s jednim roditeljem u kojemu je jedno i/ili više uzdržavane djece. Nadalje, potrebno je shvatiti kako je znanje o zdravim prehrambenim navikama najbolji put prevencije i vid zdravstvenog odgoja kao dijela kojega je potrebno uključiti u formalni odgoj i obrazovanje, a kako bi se na individualnoj razini utjecalo na zdravlje populacije te na društvenoj razini na smanjenje troškova u zdravstvenom sustavu. U pomoći i prevenciji te provedbi određenih nabrojanih mjera svakako mogu pomoći organizirani timovi, koji će u svom sastavu njegovati interdisciplinarnost struka i znanja, a kako bi se za probleme prehrambene nesigurnosti pokušalo pružiti adekvatna rješenja u skladu s potrebama i izazovima lokalne zajednice za koju trebaju biti kreirani.

LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

1. Abdul, I. M. (2020). COVID-19, Lockdown and Transitory Food Insecurity in Nigeria. *Food and Agribusiness Management*, 1(1), 26–30. DOI: <https://doi.org/10.26480/fabm.01.2020.26.30>.
2. Abdullah, Zhou, D.; Shah, T.; Ali, S.; Ahmad, W.; Din, I. U.; Ilyas, A. (2017). Factors affecting household food security in rural northern hinterland of Pakistan. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 18(2), 201–210. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jssas.2017.05.003>.
3. Anema, A.; Fielden, S. J.; Castleman, T.; Grede, N.; Heap, A.; Bloem, M. (2014). Food security in the context of HIV: towards harmonized definitions and indicators. *AIDS and behavior*, 18(5), 476–489. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10461-013-0659-x>.
4. Ansah, I. G.; Gardebreek, C.; Ihle, R. (2019). Resilience and household food security: a review of concepts, methodological approaches and empirical evidence. *Food Security*, 11, 1187–1203. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-019-00968-1>.
5. Barnett, T. M.; Olivo, R.; Kimeri Christy, V. (2019). Theoretical Application to Understand Food Insecurity Among College Students: A Multi-Systems Life Course Perspective. *Sociology Study*, 9(2), 75–83. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5526/2019.02.004>.
6. Barrett, C. B.; Lentz, E. C. (2022). Food insecurity. *Nature Climate Change*, 12, 963–963. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41558-022-01530-2>.
7. Belachew, T.; Lindstrom, D.; Gebremariam, A.; Jira, C.; Hattori, M. K.; Lachat, C.; Huybregts, L.; Kolsteren, P. (2012). Predictors of chronic food insecurity among adolescents in Southwest Ethiopia: a longitudinal study. *BMC public health*, 12, 604. DOI: <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-604>.
8. Bene, C.; Devereux, S. (2023). *Resilience, Food Security and Food Systems: Setting the Scene*. Cham: Palgrave Macmillan, Springer Nature Switzerland AG. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-23535-1_1.
9. Bene, C.; Headey, D.; Haddad, L.; von Grebmer, K. (2015). Is resilience a useful concept in the context of food security and nutrition programmes? Some conceptual and practical considerations. *Food Security*, 8(1), 123–138. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-015-0526-x>.
10. Bowden, M. (2020). *Understanding food insecurity in Australia*. Southbank: Australian Institute of Family Studies, issuing body & Child Family Community Australia. Dostupno: <https://nla.gov.au/nla.obj-2866227742> (pristupljeno: 30. svibnja 2024.).
11. Bozsik, N.; Cubillos T. J. P.; Stalbek, B.; Vasa, L.; Magda, R. (2022). Food security management in developing countries: Influence of economic factors on their food availability and access. *PloS one*, 17(7), e0271696. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0271696>.

12. Brasseur, K.; Ozier, A. D.; McBride, R.; Powell, A.; Ratliff, E.; Yao, P.; Leong, C. M. H.; Umoren, J. (2015). Resources Enabled to Assist the Community and Hunger (REACH): A Community Food Security Needs Assessment. *Journal of Food Security*, 3(4), 99–106. Dostupno: <https://pubs.sciepub.com/jfs/3/4/2/index.html> (pristupljeno: 21. studenoga 2024.).
13. Burchi, F.; De Muro, P. (2007). *Education for Rural People and Food Security A Cross Country Analysis*. Rim: Food and Agriculture Organization of the United Nations. Dostupno: <https://www.fao.org/4/a1434e/a1434e00.htm> (pristupljeno: 1. lipnja 2024.).
14. Burgess, D.; Shier, M. L. (2018). Food insecurity and social work: A comprehensive literature review. *International Social Work*, 61(6), 826–842. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020872816672519>.
15. Capaldo, J.; Karfakis, P.; Knowles, M.; Smulders, M. (2010). *A model of vulnerability to food insecurity. ESA Working Papers 289020*. Rim: Food and Agriculture Organization of the United Nations, Agricultural Development Economics Division (ESA). Dostupno: <https://ageconsearch.umn.edu/record/289020> (pristupljeno: 30. svibnja 2024.).
16. Carrillo-Álvarez, E. (2023). Perspective: Food and Nutrition Insecurity in Europe: Challenges and Opportunities for Dietitians. *Advances in nutrition (Bethesda, Md.)*, 14(5), 995–1004. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.advnut.2023.07.008>.
17. Clapp, J.; Moseley, W. G.; Burlingame, B.; Termine, P. (2022). Viewpoint: The case for a six-dimensional food security framework. *Food Policy*, 102, 102164. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2021.102164>.
18. Debebe, S.; Zekarias, E. H. (2020). Analysis of poverty, income inequality and their effects on food insecurity in southern Ethiopia. *Agriculture & Food Security*, 9, 16. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40066-020-00269-3>.
19. Drewnowski, A. (2022). Food insecurity has economic root causes. *Nature Food*, 3, 555–556. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43016-022-00577-w>.
20. El Bilali, H.; Bassolé, I.; Dambo, L.; Berjan, S. (2020). Climate change and food security. *Agriculture and Forestry*, 66(3), 197–210. DOI: <https://doi.org/10.17707/AgriForest.66.3.16>.
21. Gallegos, D.; Booth, S.; Pollard, C. M.; Chilton, M.; Kleve, S. (2023). Food security definition, measures and advocacy priorities in high-income countries: a Delphi consensus study. *Public health nutrition*, 26(10), 1986–1996. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1368980023000915>.
22. Gonzalez, C. G. (2014). World Poverty and Food Insecurity, *Penn State Journal of Law and International Affairs*, 3(2), 56–83. Dostupno: <https://elibrary.law.psu.edu/jlia/vol3/iss2/6/> (pristupljeno: 21. studenoga 2024.).
23. Headey, D.; Ecker, O. (2013). Rethinking the measurement of food security: from first principles to best practice. *Food Security*, 5(3), 327–343. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-013-0253-0>.
24. Headey, D.; Martin, W. J. (2016). The Impact of Food Prices on Poverty and Food Security. *Annual Review of Resource Economics*, 8(1), 329–351. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-resource-100815-095303>.
25. Himmelheber, S. (2014). Examining the Underlying Values of Food Security Programming: Implications for the Social Work Profession. *Journal of Progressive Human Services*, 25(2), 116–132. DOI: <https://doi.org/10.1080/10428232.2014.898203>.
26. Hjelm, L.; Mathiassen, A.; Wadhwa, A. (2016). Measuring Poverty for Food Security Analysis: Consumption- Versus Asset-Based Approaches. *Food and nutrition bulletin*, 37(3), 275–289. DOI: <https://doi.org/10.1177/0379572116653509>.
27. Ibok, O.; Osbahr, H.; Srinivasan, C. (2019). Advancing a new index for measuring household vulnerability to food insecurity. *Food Policy*, 84, 10–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2019.01.011>.
28. Ingram, J. (2011). A food systems approach to researching food security and its interactions with global environmental change. *Food Security*, 3, 417–431. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-011-0149-9>.

29. Jones, A. D.; Ngure, F. M.; Pelto, G.; Young, S. L. (2013). What are we assessing when we measure food security? A compendium and review of current metrics. *Advances in nutrition (Bethesda, Md.)*, 4(5), 481–505. DOI: <https://doi.org/10.3945/an.113.004119>.
30. Kaiser, M. L.; Cafer, A. (2018). Understanding High Incidence of Severe Obesity and Very Low Food Security in Food Pantry Clients: Implications For Social Work. *Social Work in Public Health*, 33(2), 125–139. DOI: <https://doi.org/10.1080/19371918.2017.1415181>.
31. Kaiser, M. L.; Himmelheber, S.; Miller, S.; Hayward, R. A. (2015). Cultivators of Change: Food Justice in Social Work Education. *Social Work Education*, 34(5), 544–557. DOI: <https://doi.org/10.1080/02615479.2015.1063599>.
32. Karagoz, A.; Kandemir, O. (2023). The Impacts of Pandemic on Food Security and Food Inflation. *Turkish Journal of Agriculture – Food Science and Technology*, 11(8), 1285–1297. DOI: <https://doi.org/10.24925/turjaf.v11i8.1285-1297.5717>.
33. Kucheriava, K.; Korolyov, A. (2023). Standard of Living of the Population in Foreign Countries. *SSP Modern Economics, State and Public Administration*. 2(1), 1–10. DOI: <https://doi.org/10.53933/mespa.v2i1.92>.
34. Lake, I. R.; Hooper, L.; Abdelhamid, A.; Bentham, G.; Boxall, A. B.; Draper, A.; Fairweather-Tait, S.; Hulme, M.; Hunter, P. R.; Nichols, G.; Waldron, K. W. (2012). Climate change and food security: health impacts in developed countries. *Environmental health perspectives*, 120(11), 1520–1526. DOI: <https://doi.org/10.1289/ehp.1104424>.
35. Macalou, M.; Keita, S.I.; Coulibaly, A.; Diamoutene, A. (2023). Urbanization and food security: evidence from Mali. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 7, 1–6. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1168181>.
36. Manikas, I.; Ali, B. M.; Sundarakani, B. (2023). A systematic literature review of indicators measuring food security. *Agriculture & food security*, 12(10), 1–31. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40066-023-00415-7>.
37. Mc Carthy, U.M.; Uysal, I.; Melis, R.B.; Mercier, S.; Donnell, C.O.; Ktenioudaki, A. (2018). Global Food Security – Issues, Challenges and Technological Solutions. *Trends in Food Science & Technology*, 77(1), 11–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2018.05.002>.
38. McMichael, P.; Schneider, M. (2011). Food security politics and the Millennium Development Goals. *Third World Quarterly*, 32(1), 119–139. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436597.2011.543818>.
39. Miller, D. P.; Thomas, M. M. C. (2020). Policies to reduce food insecurity: An ethical imperative. *Physiology & behavior*, 222, 112943. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2020.112943>.
40. Mutisya, M.; Ngware, M.; Kabiru, C. W.; Kandala, N. (2016). The effect of education on household food security in two informal urban settlements in kenya: a longitudinal analysis. *Food Security*, 8(4), 743–756. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-016-0589-3>.
41. Odobaša, R.; Marošević, K. (2022). Prehrambena (ne)sigurnost u ekonomskim krizama. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 20(2), 61–73. DOI: <https://doi.org/10.22598/zefzg.2022.2.61>.
42. Peng, W.; Berry, E. M. (2018). The Concept of Food Security. *Reference Module in Food Science*, 2(1), 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-100596-5.22314-7>.
43. Penne, T.; Goedemé, T. (2021). Can low-income households afford a healthy diet? Insufficient income as a driver of food insecurity in Europe. *Food Policy*, 99, 101978. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020.101978>.
44. Pinstrup-Andersen, P. (2009). Food security: definition and measurement. *Food Security*, 1(1), 5–7. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-008-0002-y>.
45. Pollard, C. M.; Booth, S. (2019). Food Insecurity and Hunger in Rich Countries-It Is Time for Action against Inequality. *International journal of environmental research and public health*, 16(10), 1804. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph16101804>.

46. Qureshi, M. E.; Dixon, J.; Wood, M. (2015). Public policies for improving food and nutrition security at different scales. *Food Security*, 7(2), 393–403. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12571-015-0443-z>.
47. Ruel, M. T.; Garrett, J.; Yosef, S.; Olivier, M. (2017). Urbanization, food security and nutrition. U: S. de Pee; D. Taren; M. Bloem (ur.). *Nutrition and Health in a Developing World* (str. 705–735). New York: Springer Science+Business Media, Humana Press. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-43739-2_32.
48. Russell J.; Lechner A.; Hanich Q.; Delisle A.; Campbell B.; Charlton K. (2018). Assessing food security using household consumption expenditure surveys (HCES): a scoping literature review. *Public Health Nutrition*, 21(12), 2200–2210. DOI: <https://doi.org/10.1017/S136898001800068X>.
49. Sassi, M. (2018). *Understanding food insecurity*. Cham: Springer International Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-70362-6>.
50. Seo, B. K.; Park, G. R. (2021). Food insecurity and housing affordability among low-income families: does housing assistance reduce food insecurity?. *Public health nutrition*, 24(13), 4339–4345. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1368980021001002>.
51. Smith, M.; Pointing, J.; Maxwell, S. (1993). *Household Food Security, concepts and Definitions: An annotated Bibliography*. Brighton: Institute of Development Studies.
52. Stone, R. A.; Brown, A.; Douglas, F.; Green, M. A.; Hunter, E.; Lonnie, M.; Johnstone, A. M.; Hardman, C. A.; FIO-Food Team (2024). The impact of the cost of living crisis and food insecurity on food purchasing behaviours and food preparation practices in people living with obesity. *Appetite*, 196, 107255. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.appet.2024.107255>.
53. Sumsion, R. M.; June, H. M.; Cope, M. R. (2023). Measuring Food Insecurity: The Problem with Semantics. *Foods*, 12(9), 1816. DOI: <https://doi.org/10.3390/foods12091816>.
54. Warr, P. (2014). Food insecurity and its determinants. *The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 58(4), 519–537. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8489.12073>.
55. Zelič, N. (2022). Pravo na hranu?. U: N. Vretenar; E. Murić (ur.). *Hrana i zajednica* (str. 237–246.). Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
56. Zhang, Q.; Jones, S.; Ruhm, C. J.; Andrews, M. (2013). Higher food prices may threaten food security status among American low-income households with children. *The Journal of nutrition*, 143(10), 1659–1665. DOI: <https://doi.org/10.3945/jn.112.170506>.
57. Ziervogel, G.; Ericksen, P. J. (2010). Adapting to climate change to sustain food security. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*. 1(4), 525–540. DOI: <https://doi.org/10.1002/wcc.56>.

MREŽNI IZVORI:

1. Državni zavod za statistiku (2021). *Statistička izvješća 1693. Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2020*. URL: <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf> (pristupljeno: 9. studenog 2024.).
2. Državni zavod za statistiku (2021a). *Hrvatska u brojkama 2021*. URL: https://podaci.dzs.hr/media/fagflfgk/croinfig_2021.pdf (pristupljeno: 20. prosinca 2024.).
3. Državni zavod za statistiku (2022). *Anketa o dohotku stanovništva, Statističko izvješće 1721*. URL: <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=1721> (pristupljeno: 9. studenog 2024.).
4. Državni zavod za statistiku (2023). *Pad broja kućanstava od tri i više članova, a porast broja samačkih i dvočlanih kućanstava*. URL: <https://dzs.gov.hr/vijesti/pad-broja-kucanstava-od-tri-i-vise-clanova-a-porast-broja-samackih-i-dvoclanih-kucanstava/1565> (pristupljeno: 28. srpnja 2024.).
5. FAO (2008). An Introduction to the Basic Concepts of Food Security. U: *Food Security Information for Action: Practical Guides, EC-FAO Food Security Programme*. URL: <https://www.fao.org/agrifood-economics/publications/detail/en/c/122386/> (pristupljeno: 25. svibnja 2024.).

6. FAO (2021). *The State of Food and Agriculture 2021. Making agrifood systems more resilient to shocks and stresses*. Rim: Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cb4476en> (pristupljeno: 9. studenog 2024.).
7. FAO (2023). *Europe and Central Asia – Regional Overview of Food Security and Nutrition 2023: Statistics and trends*. Budimpešta: Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://openknowledge.fao.org/items/fd535ffa-8963-4453-93f4-f49cb5ded38a> (pristupljeno: 9. studenog 2024.).
8. FAO (2024). *FAO Regional Conference for the Near East: Thirty-seventh Session. NERC/24/10, January 2024*. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/6a733742-a887-494f-8a2e-d27e0400db54/content> (pristupljeno: 10. studenog 2024.).
9. FAO; IFAD; WFP (2015). *The State of Food Insecurity in the World 2015. Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress*. Rim: Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/63863832-4cb5-4e05-9040-4b22d9a92324/content> (pristupljeno: 10. studenog 2024.).

Popis tablica:

Tablica 1. Dimenzije i komponente prehrambene sigurnosti

Tablica 2. Procesi koji mogu negativno utjecati na prehrambenu sigurnost na različitim društvenim razinama

Tablica 3. Razine prehrambene sigurnosti s obzirom na stupnjeve društvene organizacije

Tablica 4. Prehrambena nesigurnost prema intenzitetu s obzirom na pokazatelj *Food insecurity experience scale* (FIES)

Tablica 5. Mogući izvori rizika od prehrambene nesigurnosti

Tablica 6. Rasprostranjenost umjerene i teške prehrambene nesigurnosti (u %)

Tablica 7. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (2017. – 2020. godine)

Popis grafikona:

Grafikon 1. Nemogućnost konzumiranja obroka s crvenim mesom, piletinom, ribom (ili vegetarijanskim ekvivalentom) svaki drugi dan (u %)

Grafikon 2. Troškovi finalne potrošnje kućanstva na hranu (%)

Grafikon 3. Stanovništvo s rizikom od siromaštva (%)

Grafikon 4. Preopterećenost troškovima stanovanja (%)

Grafikon 5. Prosječna godišnja stopa inflacije – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HIPC)

Grafikon 6. Cijene hrane – Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (2015=100)

Grafikon 7. Izdaci za potrošnju prema prosjeku po kućanstvu, u eurima, u Republici Hrvatskoj (2017. i 2019. godine)

Grafikon 8. Sposobnost „spajanja kraja s krajem“ od 2017. do 2022. godine

Katarina Marošević, Ph.D., Associate Professor

Faculty of Law Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

E-mail: katarina.marosevic@pravos.hr

Marijan Bainac, Master of Social Work

E-mail: marijan.bainac@gmail.com

Rajko Odoša, Ph.D., Full Professor

Faculty of Law Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

E-mail: rodobasa@pravos.hr

FOOD (IN)SECURITY AND POVERTY RISK RATE IN HOUSEHOLDS WITH DEPENDENT CHILDREN IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Abstract

Food (in)security can serve as a credible indicator of living standards. Although understanding and solving problems related to the availability of a sufficient amount of safe and nutritious food is both an individual (households) and a social issue (the share of households receiving social assistance), through the poverty risk rate it is possible to have an insight into the number/percentage of people who are potentially in threats from food insecurity. Food insecurity depends on numerous indicators - income, economic development, food prices, (un)employment status, education, climate change, but also numerous other economic and social factors and changes. Therefore, this work identifies certain key challenges that population in chosen countries is faced, evident in low incomes, high inflation visible in the rise in the price of food and increased costs of housing, and life in general, and the poverty risk rate of households without dependent children compared to the households with dependent children.

Therefore, the aim of the paper is to analyze the concept of food (in)security and the comparison of empirical data based on a comparative analysis of indicators related to the food security of the Republic of Croatia inhabitants in relation to selected European Union countries (Slovenia, Germany, Austria, Bulgaria). Comparative analysis indicators of food insecurity are analysed for the 2019 till 2022 period in Croatia compared to Austria, Germany, Slovenia and Bulgaria. Furthermore, the research is focused to the analysis of the risk of poverty rate in Croatia for the period 2017 to 2020 with a detailed review of the trend of the risk of poverty rate by household type (households without dependent children versus households with dependent children). Social trends, with roughly a third of divorced marriages out of the total, are changing the structure of households. Data analysis confirms that the highest rate of risk of poverty is precisely in households where there is one parent with one or more dependent children.

Keywords: *food insecurity, poverty risk rate, households with dependent children, Republic of Croatia*